

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Diplomová práce

Rozbor hebrejského textu Geneze 11

Analysis of the Hebrew Text Genesis 11

Vedoucí práce:

doc. Jiří Beneš, Th.D.

Autor:

Bc. Kristýna Řihová

2012

Děkuji Jiřímu Hostákovi, Daliboru Víkovi a doc. Jiřímu Benešovi, Th. D.

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem Rozbor hebrejského textu Geneze 11 napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.“

V Praze dne 22. června 2012

Bc. Kristýna Říhová

ANOTACE

Práce se zabývá překladem a výkladem hebrejského textu Genese 11 a to za užití synchronní exegetické metody. Důraz je kladen na sledování co nejširšího záběru významů u překládaných výrazů, dále na přímé řeči, makrosyntaktické signály, paralelismy a větné členy. Hloubku zkoumaného textu odkrývá práce s nevokalizovaným textem, zaměření na grafickou podobu slov, naslouchání názvukům a užití metathese. Klíčová je snaha respektovat bezčasovost hebrejských sloves, jež zvěst příběhu o touze, pýše, neslyšení, iluzích, vnitřním rozkladu a cestě zpět k Bohu, výrazně aktualizuje.

ANOTATION

The work deals with translation and interpretation of the original Hebrew text of Genesis 11, making the use of synchronous exegetical method. The method focuses mostly on careful observation of multi-layered meanings of Hebrew terms, direct speeches, macrosyntactical markers, parallelisms and sentence constituents. To reach deeper dimension of the text, the work also takes into account the original non-vocalized text, graphical form of the text, consonances and metathesis. One of the most significant features of this work is the attention paid to the timeless nature of Hebrew verbs, which allows to read the narrative about human desire, pride, non-hearing, illusions, inner decay and the way back to God not as a story from the past, but as a lively anthropological message.

KLÍČOVÁ SLOVA

Biblická teologie, exegeze, překlad hebrejského textu, babylónská věž, řeč, město, Jméno, pýcha, zmatení, rozptýlení, nerozumění, Bůh.

KEY WORDS

Biblical theology, exegesis, translation of Hebrew text, tower of Babel, speech, city, name, pride, confusion, dispersion, misunderstanding, God.

OBSAH

1. Úvod	
1.1 Formální struktura a postup práce.....	7
1.2 Přístup k textu Geneze 11.....	8
2. Analýza hebrejského textu Geneze 11	
2.1 Genesis 11,1 – Neuvědomělá Jednota.....	11
2.2 Genesis 11,2 – Země Šineár jakožto kód pro vnitřní odklon od Hospodina.....	15
2.3 Genesis 11,3 – Snaha o sebezajištění.....	20
2.4 Genesis 11,4 – Společný záměr lidí nezná mezí.....	24
2.5 Genesis 11,5 – Hospodin vstupuje na scénu.....	33
2.6 Genesis 11,6 – Svévole musí být zastavena.....	37
2.7 Genesis 11,7 – Rozrušení komunikace jakožto lék.....	41
2.8 Genesis 11,8 – Boží zásah má realizační váhu.....	48
2.9 Genesis 11,9 – Zmatení jako cesta k nové existenci.....	51
3. Závěr.....	56
Seznam použité literatury.....	58
Summary.....	61

1. Úvod

1.1 Formální struktura a postup práce

Formálně člením svou práci na tři části, z nichž první tvoří úvod, následuje vlastní analýza hebrejského textu a závěr. Stať je rozdělena do devíti podkapitol, jež korespondují vždy s jedním zkoumaným veršem příběhu Genese 11, jejichž nadpisem je samotný text toho kterého verše a to ve dvou verzích. Jeden tvoří transkripce z hebrejského jazyka a druhý překlad přejatý z ČEPu.¹ Přepisy hebrejských slov uvádím kurzívou a jejich klíčové překlady (z hlediska pochopení smyslu příběhu) vyznačuji pro lepší orientaci v textu tučně. Transkripci přejímám od doc. PhDr. Bedřicha Noska, CSc.,² avšak pouze do jisté míry. Značně ji totiž zjednodušuji tím, že nepoužívám rozdělovníky a apostrofy, a dále ji pozměňuji přepisem písmena *kuf* českým *q* a písmeno *he* na konci slova (kromě *he* s *mapiqem*) nepřepisuji vůbec. Při práci užívám synchronní exegetickou metodu, v překladu sleduji co nejvíce možných významů, makrosyntaktické signály, přímé řeči, větné členy, paralelismy a vytvořila jsem rovněž vlastní strukturální analýzu. Zjištěné informace jsem následně sloučila do jednoho celku, jak je představen v rámci analýzy textu. V poznámkách pod čarou uvádím jednak hebrejské kořeny, od nichž jsou překládané výrazy odvozeny či s nimi souvisejí, a rovněž citace jiných autorů, které podporují, rozvíjejí a doplňují mnou navržený pohled na věc. Citace ponechávám v původním znění. Respektuji bezčasovost hebrejských sloves, což se nejvýrazněji projevuje v přístupu ke slovesům v perfektu, imperfektu a v narativech (v textu konkrétně v imperfektech konsektivních). U perfekta kladu důraz na dokončenost a uzavřenost daného děje a překládám jej tedy minulým časem. U imperfekta naopak podtrhuji neukončenost procesu, ke kterému se vztahuje, a proto jej překládám přítomným či budoucím časem.³ U infinitivů, kohortativů a participií postupuji standardně a jejich překlady rozebírám přímo v textu.

---

¹ Bible, Písmo svaté, Ekumenický překlad.

² NOSEK, B., Pirkej Avot, výroky otců, s. 182-184.

³ Zde vycházím z knihy Desítka: BENEŠ, J., Desítka, s. 22-26 a 58-59.

1.2 Přístup k textu Genese 11

Příběhem Genese 11 jsem se rozhodla zabývat z důvodu, že završuje celek prvních jedenácti kapitol, příběhů předvěku, a spadá tak, dá-li se to tak vyjádřit, do jakéhosi principiálního vzorce, který vykresluje realitu světa a člověka. Velmi výstižně shrnuje pohled na dané téma pan Heller: „Pokusil jsem se prvních jedenáct kapitol knihy Genesis, které ještě nemluví o církvi, Božím lidu, nýbrž o člověku, rozdělit takovýmto způsobem: Těžištěm je tu vztah mezi Bohem a člověkem (kapitola 2), ale tento vztah je rámován řádem (kapitola 1). Člověk ovšem tento vztah nejen porušuje (kapitola 3), nýbrž přímo rozbíjí (kapitola 4). Pak dojde i k prolomení řádu (kapitoly 6 až 9). Porušení vztahu (hřích) je pochopitelně příběh Adama a Evy, rozbití vztahu je zabití Kaina, popřípadě vychloubání Lámecha, který nachází zálibu ve své vlastní pomstychtivosti. A potom jsme se zabývali tím, že když je rozlámán a zničen vztah, dochází i k rozbití řádu...A ‚nad-ne-řád‘ je stavba bábelské věže.“⁴ Domnívám se, stejně jako jsem tak činila ve své bakalářské práci, že hebrejský text je jakýmsi kódem reality světa a jeho struktur, a proto je potřebné a životadárné se jím zabývat. Z tohoto důvodu zapojuji, jak jsem zmínila výše, co nejširší pole významů, pohlížím na grafickou podobu slov, snažím se naslouchat názvukům a užívám metathesi. Často rovněž pracuji s nevakalizovaným textem, jenž odkrývá hlubší významové vrstvy a rozehrává další překladové možnosti. Samozřejmě si uvědomuji, že slovníkový význam by se neměl přeceňovat. Vnímám jej jako přibližný, navozující atmosféru, nelze ho však brát zcela doslovně. Doslovnost uzavírá a ohraničuje. Je tedy spíše od-slovný, vibruje kolem sebe sama, kolem svého opravdového významu za pomoci rozličného množství variant, kterým lze snad v posledku rozumět až v jejich souzvuku, který dohromady odkazuje k nevyslovitelnému jádru významu. Současně se vždy snažím vnímat kontext, v němž je výraz zasazen. Jak jsem předeslala v úvodní podkapitole, respektuji bezčasovost hebrejských sloves. Tím se poselství příběhu značně aktualizuje. A jakkoliv je vztažení příběhu k sobě či k současnému čtenáři druhotné, jsem přesvědčena, že biblický text měl a má promlouvat, jakožto univerzálně láskyplná zpráva, k srdci člověka. Člověka, jehož principiální cesta od zrození, skrze bolest, nemoci, radosti a

---

⁴ HELLER, J., Hlubinné vrty, s. 280 a 282.

smrt, je stále stejná. Mohly by se snad zákonitosti Božího univerza stát v průběhu časů jinými? Proto se v textu nezabývám historickými odkazy, ale zkoumám jej právě, pokud možno, v jeho esenciální podobě. Tolik tedy k objasnění výchozí pozice pro následující čtení.

Pakliže je vášň koněm, ať je láska jezdcem na něm.

-S. Lazarev

2. Analýza hebrejského textu Genese 11

2.1 Gn 11,1 *Vajhi kol haarec safá echat udvarim achadim:*

Celá země byla jednotná v řeči i v čínech.

Příběh otevírá svými výroky vypravěč. Hned první výraz *vajhi* odvozený od kořene h-j-h⁵ nám leccos napovídá. Jedná se o imperfektum konsekutivní, čili základem tohoto slovesa je imperfektum, které naznačuje, že děj nebyl a není dokončen, tedy že děj stále trvá. Ačkoliv takový tvar běžně překládáme minulým časem (což je z hlediska základní příběhové linie jednodušší a srozumitelnější), není od věci se na něj podívat právě výše zmíněným způsobem a hned v úvodu si plně uvědomit, jak se nás všech daný příběh svou aktuálností dotýká. Tento pohled zároveň odklání pozornost čtenáře od představy, že se zde setkává s jakýmsi historickým příběhem, který se kdysi dávno stal a který tím pádem leží hluboko v prachu. Ne, výraz lze přeložit: **a děje se, a je, a stává se, a stane se, a vzniká.** „Vyprávění o stavbě města a věže tedy rozhodně není jen nějaký starý mýtický příběh, který se vyrovnává s dobovými kulturními záležitostmi. Vypravěčovým cílem je konfrontovat všechny čtenáře a posluchače s nimi samotnými. Proto tento příběh dodnes mluví.“⁶ „Příběh babylónské věže se tak stává metaforou, jejíž konkrétní výklad si každý musí udělat sám. Jedno je však jisté: rozhodně zde nejde o popis vzniku jazyků, jak si to někteří čtenáři mechanisticky vykládají. Naopak jde o to, proč si lidé hovořící jedním jazykem nerozumí.“⁷ Současně se již zde ve výrazu *vajhi* setkáváme (být v pozadí a odvozeně) s Hospodinem, jakožto s Tím, jenž je „způsobovatelem“ bytí.⁸ Jako kdybychom se hned z počátku dozvídali, kdo ve skutečnosti celý příběh zaštiťuje a spouští.⁹

---

⁵ Kořen h-j-h znamená býti, díť se, chýlit se, nahodit se, nastat, stát se, vyskytnout se, vzniknout.

⁶ BENEŠ, J. - VAŽURA, P., Pradějiny, s. 264.

⁷ BENEŠ, J. - VAŽURA, P., Pradějiny, s. 265.

⁸ Odkazují zde na výraz j-h-v-h.

⁹ „...hebrejské sloveso být = h-j-h, od kterého je výraz ‚jsoucí‘ odvozen, neznamená být a trvat, nýbrž znamená stávat se...Je to šifra působivé přítomnosti.“ (HELLER, J., Hlubinné vrty, s. 285.)

Kol haarec, celá země. Výraz *haarec*, jak dále uvidíme, se v příběhu několikrát opakuje a jeho překlad je jednoznačný. *Erec* je země nebo území a ve spojení s pojmem *kol* se dá přeložit jako celá země či celý svět. Poněkud komplikovanější je to ale s výrazem *kol*. Ten je totiž odvozen od slovesného kořene k-l-l¹⁰ a má tedy co do činění s dokonalostí (tedy s tím, co jest do-konáno), s celkem a s celistvostí všeho. Velmi blízkým je tomuto kořenu kořen k-l-h¹¹, který rovněž odkazuje k celistvosti, dovršení, ale i k opuštění a pomíjení, k jakémusi spotřebování a „vyprázdnění“. Nechci zatím příliš předjímat, ale víme, že příběh je o lidech (o nás) a o Bohu. A možná (jak bude uvedeno postupně s vývojem příběhu), že země stvořená Hospodinem je již v této fázi dokonalá, avšak (jak napovídá kořen k-l-h) v sobě skrývá opuštění a pomíjení. Jako kdybychom se my lidé, jenž zde na té dokonalé a celistvé zemi bytujeme a svým bytím ji spoluutváříme, měli postupně na tuto celistvost a dokonalost skrze vlastní ztráty teprve naladovat a skrze mnohá opuštění ji začít krok po kroku pocítovat. Jak příběh ukáže, bez souladu mezi dokonalostí a jednotou všeho a lidským vědomím o tom to nemůže fungovat. Vědomí se musí vyvíjet a co především: musí žít sobě určenou roli součásti pod svrchovaností Hospodina.

Safa echat, ret jeden. Výraz *safa* znamená **břeh, lem, okraj, ret, mluvu a řeč**. Výraz *echat* odvozený od kořene j-ch-d¹² zase znamená v češtině číslovku **jedna** v ženském rodě. Vypravěč nás zde tedy informuje o jakémsi jednom břehu, okraji a lemu. Co je to vlastně břeh? Břeh, jak známo, v češtině používáme v souvislosti s vodou, je pohyblivým okrajem, který odděluje vodní plochu od souše. Je hranicí, která se jednou stáhne, jindy povystoupí. Podobně je to se rtem. I ten je v pohybu a opět je hranicí, hranicí mezi tím, co je uvnitř a tím, co je vně. A skrze tento lem rtu je ven do světa přiváděna řeč. Řeč, na jejímž vzniku se podílejí činitelé, kteří „se nacházejí uvnitř“ – duch, duše, mysl, srdce, a kterou ven vyvádí soustava tělesných orgánů konče rty. V každém případě se jedná o jakési dvě strany či dvě dimenze, sféry. A přece se dozvídáme, že „jsou jedna“. Na určité úrovni, a to pravděpodobně

---

¹⁰ Kořen k-l-l znamená být dokonalý, učinit dokonalým. *Kol* pak značí: každý, celý, vše, všichni, všechno, celek.

¹¹ Kořen k-l-h znamená být celý, celistvý, ucelený, dojít, dokončit, dovršit, skončit, opouštět, pomíjet, přestat být, spotřebovat.

¹² Kořen j-ch-d znamená shodnout se, shodovat se, sjednotit se.

na té nejjemnější, se tyto dva zdánlivě oddělené světy shodují a jsou v jednotě. Na hrubší, zdá se, do sebe zasahují a prolínají se (břehy se posouvají). Možná, že jedna ze sfér je čistou Boží realitou¹³ a ta druhá (ačkoliv plně Boží realitou naplněná a prolnutá) je neuvědomělou realitou lidí zde na zemi. „...řeč spojuje světy. Řečí můžeme žehnat, proklínat odsuzovat, můžeme jí ovlivňovat lidi, činit je zdravými či nemocnými, šťastnými či smutnými.“¹⁴ Řeč by tedy měla zrcadlit realitu Boží, k tomu však nedochází, jak uvedeno v odstavci o zemi, protože uvědomování si reality Boží je pomalé a bolestivé a předchází mu řada ztrát snad v posledku vrcholících opuštěním sebe sama.

Udvarim achadim, a slovy jedněmi. Biblický text pokračuje paralelním vyjádřením k *safa echat* – výrazy *udvarim achadim*. Kořen d-b-r znamená **mluvit** a slovo *dabar*, které se nachází v textu v plurálu pak **slova, poměry, události, záležitosti**. Z překladu je zřejmé, že se nejedná „pouze“ o sdělení, ale že kořen d-b-r v sobě ukrývá tvůrčí aktivitu a zhmotnění do reality – prostě děj¹⁵. Tak, jak je tedy celá země jednotná ve své „neuvědomělé a nepochopené“ řeči, stejně tak plodí celá země „neuvědomělé“ činy a události. Události jsou jedněmi, *achadim*. Opět se zde setkáváme se slovem odvozeným od kořene j-ch-d, tentokrát však v mužském rodě a v plurálu. Snad nám příběh napovídá, že jsme ve skutečnosti součástí jedné reality (viz výše) a jednoho děje, události a slova,¹⁶ ale zakoušeného duálně a jako mnohost (viz plurálová koncovka *im*). Zde je příhodné podívat se ještě na další výrazy související s kořenem d-b-r. Ten totiž kromě mluvení znamená (ač v pielu) ještě **pohubit**

---

¹³ Raši spojuje výrazy *safa echat* s hebrejským svatým jazykem: „*Even the most ancient languages include words whose origin lies in another language. Therefore, the only language that can be called 'one language' – pure of any foreign traces – is the Holy Tongue, the Hebrew of Scripture.*“ (Rashi, Commentary on the Torah, s. 105.) V témže smyslu promlouvá další citace: „The Talmud records various opinions regarding the reason for the inclusion of this phrase. One opinion states, ‘They spoke the words of the Unique One of the world, the Holy Tongue.’“ (Baal Haturim Chumash, s. 84-85.)

¹⁴ WEINREB, F., Symbolika biblického jazyka, s. 20.

¹⁵ „Řeč“ (*Davar*) odkazuje k obecnému pojmu, zatímco „věta, výrok“ (*Ma'amar*) označuje určité prohlášení.“ (KAPLAN, A., Sefer Jecira, s. 82.) Ještě přikládám další vyjádření: „Hebrejské DABAR není totéž co *logos* Řeků (srv. J 1, 1) či latinské *verbum*. Je to *moc, dynamis*, něco nehmotného a nespirtuálního, ale do materiálna a spirituálna vstupujícího a zevnitř oslovujícího. Je to ‚něco-něco‘, co nelze bez smělé metafory vůbec vyjádřit.“ (BALABÁN, M., Hebrejské člověkosloví, s. 72.)

¹⁶ „Není to snad i v našem případě slovo, které je nejvlastnějším zdrojem toho, čím jsme, ba samotným základem toho způsobu vesmírného bytí, kterému říkáme člověk?“ (HAVEL, V., Slovo o slovu, s. 1.)

morem a **ukázat záda**¹⁷. Možná, že právě z duálního prožívání se ocitáme jakoby na poušti nebo ve stepi a tento stav, kdy nám Hospodin zdánlivě ukazuje svá záda, nás hubí jako mor, ale jak víme z prvního slova tohoto verše, za vším stojí Bůh, a proto tím vším projít musíme.

Pohled na první verš daného příběhu může být tedy dvojitý. Buď se jedná o zpodobnění dokonalé a celistvé země, která je jakožto odraz Boží reality jednotná v řeči a činech a která bude následně rozrušena lidskou svévolí, nebo zde jde o popis neuvědomělé a totalitní jednoty lidí, která není schopna přijmout „zákon či efekt motýlích křídel“, který hovoří o naprosté provázanosti a propojenosti všeho. K perspektivě totalitní jednoty lidí: „Neprobíhá zde rozhovor mezi lidmi, neboť všichni uvažují a mluví stejně. A neprobíhá ani komunikace mezi lidmi a Bohem. S bohem nekonzultují své záměry lidé, s lidmi se nebaví ani Bůh. Komunikace je narušena, vyschla, přestože se zde všechno dění týká mluvení.“¹⁸ Domnívám se s odkazem na předešlý rozbor, že jde o oboje současně.

---

¹⁷ Od tohoto druhého významu kořene d-b-r jsou pak odvozena slova *dover*, **pastviště**, **step**; *dever*, **mor**; *midbar*, **poušť**, step.

¹⁸ BENEŠ, J. - VAĐURA, P., Pradějiny, s. 258.

2.2 Gn 11,2 Vajhi benasam miqedem vajimceu vikea berec šinear vaješvu

šam:

Když táhli na východ, našli v zemi Šineáru pláň a usadili se tam.

Vypravěč v druhém verši pokračuje dalším sdělením. *Vajhi benasam miqedem*. Stejně jako v předchozím verši se zde setkáváme s imperfektem konsekutivním od kořene h-j-h, **a děje se, a je, a stává se** (a opět se tak snad děje z vůle Hospodinovy). Výraz *benasam* je odvozen od kořene n-s-a¹⁹. Jedná se o infinitiv konstruktní ve spojení s neodlučitelnou předložkou *b*, který do češtiny překládáme vedlejší větou časovou. Když se ale podíváme na daný tvar více rozloženě, otevírá se překlad: **a je v** (uvnitř, skrze, za, prostřednictvím) **tažení** (vytažení, páčení) **jejich**. Dozvídáme se zde potom, že celý děj se stává jaksi uvnitř. Možná, že se nejedná o faktické tažení, ale o určitý vnitřní odklon, kdy z překladu kořene n-s-a výrazy páčit (či vytrhnou stanový kolík) cítíme, že toto konání nejde hladce, ba že naopak drhne, zůstává po něm trhlina, cosi je narušeno a vytrženo.²⁰

Miqedem, od východu. Nachází se zde tedy předložka *min* (znamenající **od, z**) ve spojení s výrazem *qedem*²¹. *Qedem* kromě světové strany odkazuje k **dávnému věku**, k předvěku a k tomu, co předchází, má přednost a stojí v popředí. V Gn 2,8 se píše: „A Hospodin Bůh vysadil zahradu v Edenu na východě a postavil tam člověka, kterého vytvořil.“, v Gn 3,24: „...Východně od zahrady v Edenu usadil cheruby s míhajícím se plamenným mečem, aby střežili cestu ke stromu života.“, v Gn 4,16: „Kain odešel od tváře

---

¹⁹ Kořen n-s-a znamená táhnout dál, vydat se na cestu, vytrhat stanové kolíky, vytáhnout, odtáhnout, přitáhnout, páčit.

²⁰ Paradoxnímu a zdánlivě samostatnému putování lidí oponuje následující vyprávění: „Text ‚I odešel anděl Boží, jenž kráčel před táborem izraelským, a šel za nimi‘ (Ex 14, 19) komentuje podobnost o muži, který šel po cestě se svým dítětem a dovolil mu, aby šel před ním. Přišli loupežníci a chtěli dítě unést, a tak je otec vzal zepředu a postavil je dozadu. Vzadu se objevil vlk, vzal tedy dítě zezadu a znovu je postavil dopředu. Nato přišli zepředu loupežníci a zezadu vlci, takže dítě zvedl a nesl jej v náručí. Dítě začalo sužovat prudké slunce, a tak přes ně otec roztáhl vlastní plášť. Dítě dostalo hlad, otec je nakrmil, žíznilo, a otec mu dal pít. Takto Bůh jednal s Izraelem, když jej vysvobodil z Egypta (Mech. k 14,19; 30a).“ (COHEN, A., Talmud pro každého, s. 57.)

²¹ Kořen q-d-m znamená (v pielu) jít vpřed, jít napřed, vyjít vstříc, mít přednost, být vpředu, předcházet, předstihnout, stát v popředí a *qedem* pak značí pravěk, dávný, pradávňý, odvěký, předvěk, východ, dříve, napřed, vpředu, na východ, východním směrem.

Hospodinovy a usadil se v zemi Nódu, východně od Edenu.“ V předcházejících biblických zmínkách se tedy výraz *qedem* nachází vždy v nějaké souvislosti se zahradou Eden, která svým kořenem a-d-n odkazuje k zakoušení rozkoše²². Lidé tedy vytrhávají a páčí stanový kolík, aby vyšli od předvěku spojeného s rajskou rozkoší a táhnou od východu, předvěku. Možná, že jdou ještě dále na východ, aby našli větší blaho, než bylo to, z kterého svou volbou vystoupili: „Geografická poznámka o pohybu od východu nastoluje citlivému čtenáři důležitou otázku: nechtějí se snad lidé táhnoucí od východu směrem k ráji svým přičiněním dostat zpět tam, odkud byli vyhnáni?“²³ Anebo jdou na opačnou stranu. „Co to znamená ‚[táhli] z východu [mi-kedem]‘? Že se [odtáhli] od Původce [mi-Kadmón] světa.“²⁴ Ať tak či onak, ani v jednom případě nedokážou setrvat. Kamsi se vzdalují, pryč od toho, co v pravé skutečnosti stojí v popředí, jejich vnitřní stav (a jistě dnes i náš) je (nás) puď k cestě vzdalující se počátku, k odvratu od Hospodina: „They travelled from further east to nearer east. R. Leazar b. R. Simeon interpreted: They betook themselves away from the Ancient (*kadmon*) of the world, saying, ‘We refuse to accept either Him or His Divinity.’”²⁵ Poslední citace navrhuje vnímání tažení na východ jako názvuk na „vyhnání z ráje“ a úděl Kaina: „Travelling east of Eden was the judgment on Adam, Eve, and Cain (3:24; 4:16), and the mention of similar journeyings here may be intended as a reminder of mankind’s earlier sentence.“²⁶

Vajimceu vikea berec šinear, a nacházejí pláň v zemi Šineár. Tvar *vajimceu* od kořene m-c-a²⁷ je dalším imperfektem konsektivním v textu a znovu nás tedy upozorňuje na aktuálnost děje. A nacházejí. Předešlý stav „odvratu či odklonu“ projevený do této chvíle „vytažením kolíku“ s sebou nyní nese konkrétní následek: nalezení pláně. Zdá se, že příběh se od prvotního záměru začíná postupně formovat do hmatatelných důsledků. *Vikea, pláň* je

²² Kořen a-d-n znamená (v hitpaelu) **rozplývat se rozkoší**, žít v rozkoši, *eden* znamená rozkoš, rozkošný.

²³ BENEŠ, J. - VAŘDURA, P., Pradějiny, s. 259.

²⁴ Zóhar, Svatá kniha kabaly, s. 246.

²⁵ Midrash Rabbah, s. 306.

²⁶ Word biblical commentary, s. 238-239.

²⁷ Kořen m-c-a znamená **nacházet, najít, naskytnout se, nalézt, postihnout, přistihnout, sklidit.**

odvozena od kořene b-q-a²⁸, jenž souvisí s **polcením a rozlámáním**. Pozadí tohoto výrazu pak rozhodně nepoukazuje k pevnému základu pro budoucí stavbu, na němž by bylo vhodné něco budovat. Ať už jde o samotnou krajinu nebo o stav jakéhosi rozpolcení samotných stavitelů, je zřejmé, že cesta od východu je a bude bolestná. Navíc se pláň nachází v zemi Šineár, to znamená, že je umístěna v té které konkrétní zemi.²⁹ V prvním verši jsme viděli, že celá země byla na nejjemnější úrovni jednotná a že lidé to nebyli schopni vnímat. A nyní si lidé vyčleňují svým výběrem jednu zemi s vlastním názvem. Jako kdyby celá země ve své dokonalosti nestačila a bylo potřeba opanovat jednu konkrétní a náhradní zemi a v ní se stát vládcem.

Vaješvu šam, a usazují se tam. Sloveso *vaješvu* je opět imperfektem konsekutivním, opět nás informuje o „našem vlastním usazování“. Kořen j-š-b³⁰ je jednoznačný a souvisí s usazením, sídlením a setrváním. Navozuje pocit konzervace a statického stavu. Zároveň je ale možné přeložit tvar *vaješvu* na základě kořene š-v-b³¹, který situaci podmalovává **návratem, opakováním, odvrácením až zvrtnutím**. Znamená vracení se krok zpět, krok směrem od Hospodina, nebo v sobě již nyní skrytě obsahuje budoucí návrat k Němu, ač jde a ještě půjde o nesnadnou cestu? Asi obojí. Avšak odvrácení a potenciální zvrtnutí v sobě daný kořen obsahuje též a v souvislostech příběhu jsou zřejmé.³² Poslední možnost pohledu, který

---

²⁸ Kořen b-q-a znamená poltit, nalámat, naštipat, protrhnout, půlit, rozdvojit, rozlomit, rozpárat, dobýt.

²⁹ „Modern scholars...have pointed out that the desire to remain together in one place was in direct conflict with the divine purpose as is expressed to Noah and his sons after the flood: ‘Be fertile and increase and fill up the earth’ (Gen. 9 : 7) and was, therefore, an affront to God and so necessarily doomed to failure...The bridge which some modern writers have constructed between the single short clause ‘and fill the earth’ in Genesis 1 : 28 (or 9 : 7) and the account of the vain attempt of an early generation of man to avoid dispersal in Genesis 11 : 1-9, is superior homiletics but...unsound exegesis...This purports to be, and is, not a command but a blessing; moreover ‘and fill the earth’ is preceded by ‘be fertile and increase’.“ (Encyclopedia Judaica, s. 24-25.)

³⁰ Kořen j-š-b znamená dosednout, mít obyvatele, posadit se, sedávat, sedět, sednout si, usadit se, sídlit, zasednout, zůstat.

³¹ Kořen š-v-b znamená navrátit se, navracet se, vrátit se, zaujmout (místo), ustoupit, hrnout se, odstoupit, odvrátit se, zvrtnout se, odrazit, vyústit, znovu něco udělat.

³² „Bezpodmínečnost se jim stala nepraktickou, je to jen hloupost a k smíchu, takže vzpurně nebo samozvaně poměr obracejí, hledají chybu v požadavku a chtějí, aby byl změněn. ‚Chtít nemožnost,‘ říkají, ‚je šílenství, rozumné je chtít to, co zmůžu. Ale chtít něco bezpodmínečného znamená chtít něco nemožného, promrhat své síly, čas a život a přitom se nehnout z místa – to je šílenství, směšné přehánění.‘ – *Rozumování* je vzpoura proti bezpodmínečnosti, ne hlasitá, v každém případě ze začátku ne, to by totiž považovali za nemoudré, a jemnější rozumnost si stále přeje, aby se z určitých důvodů

kořen š-v-b nastiňuje je, že tento příběh lidí se stále opakuje. Stále se tedy usazujeme tam, kde ve výsledku nemáme setrvat, stále se vracíme o krok zpět a vzdalujeme sami od sebe, abychom se, až se naše životy zvrtnou a my zjišťujeme, že jsme odvráceni od původce bytí, mohli pokusit vrátit, ale tentokrát už na jiné úrovni s cennou zkušeností cesty. Midrash Rabbah poukazuje na fakt, že usazení vsutku není v pořádku slovy: „R. Isaac said: Wherever you find dwelling mentioned, Satan becomes active.“³³

Poslední slovo tohoto verše, *šam*, česky **tam, tu**, zde koresponduje se zemí Šineár. Možná, že ale zároveň předjímá motiv puzení k cestě. Bez punktace bychom zde totiž měli slovo *šem*, které znamená jméno, dobrou pověst a proslulost. Z hlediska překladu věty se sem tento výraz nehodí, ale je alespoň zajímavým názvukem, protože s vývojem příběhu uvidíme, že právě Jméno a sláva je to, oč tu běží.

Zdá se, že rozbor textu by nebyl úplný, kdybych neprozkoumala blíže výraz Šineár (š-n-a-r). Ten je však nepřeložitelný, a proto se na něj pokusím podívat z pohledu symboliky jednotlivých písmen, tak jak ji uvádí Pierre Lasenic.³⁴ Písmeno *šín*, které má labilní těžiště, je v této symbolice výstižně spojeno s obrazem blázna, který se potácí od iluze k iluzi. Znak dle Lasenicova výkladu odkazuje na nevědomost, pošetilost, slepotu, klam a zmatek. Jedná se o stav, kdy vášně plně ovládají člověka a kdy se modlou stává hmota. Jde o opak všudypřítomné moudrosti. Písmeno *nún* symbolizuje esenci života v rámci „individuální“ existence, jde o melodii srdce a slyšenou pravdu, která sice v rámci života zde na zemi ve svých projevech podléhá nepřetržitým změnám, ale ve své podstatě je kontinuální. Písmeno *ajin* pak znamená bolestné očišťování ducha a činnou evoluční destrukci. Písmeno je doplněno obrazem hroutící se věže, v přeneseném smyslu hroutící se lidské pýchy. *Ajin* má člověka přivádět k novému vidění, ale za nutného předpokladu rozbourání a opuštění toho

---

na ni nebral zřetel, aby mezi námi zůstalo utajeno, že jsme se vzbouřili; zachovává se zdání, že se vlastně nic nestalo. Zatímco se rozumnost plíží vpřed, požívá po troškách to, co je bezpodmínečné, podkopává v ně víru a úctu, až nakonec netrpělivě se vším vyjekne a rozhlásí svou moudrost hlasitě: bezpodmínečnost je šílenství.“ (KIERKEGAARD, S., *Suďte sami! Ke zkušenosti sebe samého*, doporučeno současnosti, s. 215.)

³³ Midrash Rabbah, s. 306-307.

³⁴ LASENIC, P., *Tarot, klíč k iniciaci*.

starého. Utrpení a bolest spojenou s rozkladem pojmá Lasenic jako kroky k absolutnu. Písmeno *reš*, které vypadá jako hlava z profilu, symbolizuje obrácení a probuzení. Sděluje nám, že nový život není nutně podmíněn novým prostředím, ani novým tělem a že cesta do země zaslíbené vede pouze a jedině skrze opravdové srdce a pokoru. Z popisu jednotlivých symbolů vyplývá, že výraz Šineár je jakýmsi kódem celého příběhu od jeho počátku až do konce. Vypadá to, že my lidé, zaslepeni svými iluzemi, musíme Šineár hledat, naleznout jej a usadit se v něm – prostě jím projít. A ačkoliv jsme vybavení životní jiskrou *nínu*, pak protože ji nejsme zpočátku schopni uvědoměle vnímat a přijímat, musíme být a jsme neustále vystavováni hroucení svých staveb - iluzí a záměrů. Ne však, abychom byli zničeni, ale naopak, abychom se mohli zrodit do nové formy existence, pokorné existence, jež vnímá a žije srdcem. „... lidské vnímání může vést k jednotě, pokud člověk takřkajíc překročí hranice, které se zdají být dány jeho schopnostem v tomto světě. Samozřejmě musí člověk nejprve vidět, co zde jest.“³⁵ A poznat, kdo jest on sám.

---

³⁵ WEINREB, F., Symbolika biblického jazyka, s. 42-43.

2.3 Gn 11,3 Vajomru iš el reehu hava nilbena lvenim venisrefa lisrefa vathi lahem halvena leaven vehachemar haja lahem lachomer:

Tu si řekli vespolek: „Nuže, nadělejme cihel a důkladně je vypalme.“

Cihly měli místo kamene a asphalt místo hlíny.

Vypravěč dále uvozuje následnou přímou řeč lidí. *Vajomru iš el reehu*, a **řikají muž ke svému příteli**. První tvar *vajomru* je imperfektum konsekutivní v plurálu od kořene a-m-r³⁶, a řikají (a snad tím sami sebe ubezpečují a pobízejí). V druhém významu značí kořen a-m-r (avšak v hitpaelu, který zde nemáme) vychloubání. Možná ale v kontextu tohoto příběhu je právě tento význam nápomocný k dokreslení atmosféry, ve které se mluvení odehrává.

Následuje slovo *iš*, muž, osoba, kdosi, někdo, každý. Jedná se ale o singulár. Možná, že vypravěč chce výše zmíněným slovesem v množném čísle naznačit, že komunikace probíhá mezi mnoha muži a jejich přáteli, nebo že k lavinovému efektu a hromadnému důsledku řeči stačí komunikace jen mezi dvěma lidmi. Muž tedy mluví ke svému příteli. Předložka *k*, *el*, znamená zároveň „**s ohledem na**“. Muž pak mluví s ohledem na svého přítele, snad s ohledem na to, co on si přeje. Výraz *el*, ale s lehce pozměněnou punktací, značí **Boha**. Zdá se, že byt' v pozadí a vzdáleně, komunikaci opět řídí Hospodin, jako by v ní byl schován a ona Ho navzdory všemu obsahovala a děla se s ohledem na Něj.

Nejvíce mnohavrstevný způsob překladu nabízí výraz *reehu*, svému příteli. Slovo je odvozeno od kořene r-a-h, který znamená mít přítele, přátelit se, ale také ve svém dalším významu **pachtit se**, zabývat se něčím a hnát na pastvu. Další příbuzné tvary odvozené od kořene r-a-a, které by se bez punktace psaly totožně, překládáme jako **špatnost**, zlo, zlovůli a

---

³⁶ Kořen a-m-r znamená říci, říkat, dát, dodat, doléhat, navázat, odvětit, **pobídnout**, podotknout, vyzvat, **ubezpečit**.

zlomení³⁷. Úsek verše by potom mohl znamenat, že řeč muže se děje s ohledem na jeho špatnost, zlo a vnitřní zlomení a že se následně projeví jen jako honba a pachtění.

Hava nilbena lvenim venisrefa lisrefa, nuže, nadělejme si cihly a vypalme je pálením. Výraz *nuže* je jednoznačný. Následuje sloveso *nilbena*. Kořen l-b-n značí výrobu cihel. Jedná se o kohortativ v plurálu, který poukazuje na všeobecnou vůli, povzbuzení a záměr něco udělat. Nadělejme si cihly. Zajímavý je zde gramatický názvuk na Hospodinův výrok z Gn 1, 26 „...Učiňme člověka, aby byl naším obrazem podle naší podoby...“. Jako kdyby zde lidé svým záměrem napodobovali Boha. Každopádně jde o gigantický a sebevědomý projekt. O povaze pozadí snad více napoví výraz *lvenim*, cihly, desky, dlaždice. Výraz má mužskou plurálovou koncovku, ačkoliv se jedná o podstatné jméno ženského rodu, *lvena*. Stejným způsobem se bez punktace píše další dvě slova – *levona* (**kadidlo**, kadidlovník) a *levana* (**luna**)³⁸. Kadidlo navozuje představu, že celý děj má něco společného s jakousi kultickou praxí, že lidé vstupují pálením cihel do pevně dané sféry po svém, se svými pravidly.³⁹ Luna zase dodává představu, že se zde koná něco odvozeného. Vždyť luna neseví sama o sobě, je reflexivní, pouze odráží sluneční svit (avšak tato rovina je spíše interpretační, protože tuto znalost pravděpodobně vypravěč neměl)⁴⁰. Jiný výklad navrhuje: „Slovo ‚cihla‘ (H. l^obéná) není možná použito bez úmyslu, neboť zní podobně jako výraz pro lunu, neboli měsíční božstvo (H. l^obáná), k jehož ctitelům patřil i rod Abramův. Mimoto je

³⁷ Jedná se o výrazy *raa* a *roa* odvozené od kořene r-a-a, který znamená být zlý, špatný, zkažený, nehodit se k ničemu a polámat, zlámat, přerazit, rozbít.

³⁸ Od kořene l-b-n v jeho dalším významu v hifilu být bílý.

³⁹ „Tyto nejzávažnější hříchy Talmud opakovaně pranýřuje. První místo bylo přisuzováno modloslužbě, jelikož znamenala popření zjevení, a tudíž i otřesení základů celého systému náboženství a etiky.“ (COHEN, A., Talmud pro každého, s. 139.)

⁴⁰ Propojení modloslužebných praktik či spíše cestu k víře skrze fázi nevědomého modloslužebnictví spolu s lunou ilustruje následující vyprávění: „...pověst říká, že Abraham musel být brzy po narození ukryt, protože hvězdopřevci varovali krále Nimroda, že se má narodit dítě, které svrhne jeho království, a radili, aby bylo zabito, dokud je ještě dítětem. Tři roky žil proto Abraham s chůvou v jeskyni. Vyprávění pokračuje: ‚Když vyšel z jeskyně, jeho srdce stále přemítalo o stvoření světa, i rozhodl se, že bude uctívat všechna nebeská tělesa, dokud nezjistí, které z nich je Bůh. Uviděl měsíc, jehož světlo ozařovalo noční temnotu z jednoho konce světa na druhý, a všiml si nesčetné družiny hvězd. Toto je Bůh, zvolal a uctíval jej po celou noc. Ráno, když uviděl východ slunce, před nímž měsíc potměl a jeho síla ochabla, zvolal: Světlo měsíce se jistě odvozuje od světla slunce a svět existuje jen díky slunečním paprskům. A uctíval slunce po celý den. Večer slunce zapadlo za obzor, jeho moc pominula a znovu se objevil měsíc s hvězdami a planetami. Tu zvolal: To všechno jistě musí mít Pána a Boha!‘“ (COHEN, A., Talmud pro každého, s. 36.)

zmínka o cihlách i u proroka Izajáše, a to v souvislosti s modloslužbou („na cihlách kadidlo pálí“ Iz 65,3).⁴¹ Poslední rozměr překladu, který výraz *lvenim* opět bez punktace nabízí, je překlad: **pro syny**. Možná, že ve skrytosti dále stojí snaha o zachování rodu, stavba na jiné úrovni.

Venisrefa lisrefa, a vypalme pálením. Opět se zde vyskytuje kohortativ jakožto nositel vlastní vůle a to u kořene s-r-f⁴², který souvisí s pálením. Výraz *lisrefa* je spojením neodlučitelné předložky *l* (znamenající **k**, vzhledem **k**, za účelem) se slovem *srefa*. *Srefa* pak znamená **pálení**, spálení a sálavý oheň. Jistě zde jde o vypalování cihel, ale v pozadí může být současně snaha o zapálení s účelem vzniku velikého sálavého ohně, snad ohně ducha, který by chtěl planout více než má a může a který by snad dosahoval až k serafům bránících vchod do zahrady Eden. Komentář navrhuje další čtení, a to s pozměněnou punktací, které by vyjadřovalo, že aktéři příběhu sežehnou sebe sama: „This is written *wenissorfah* (and we will be burnt): this people is destined to be burnt out of the world.“⁴³

Vathi lahem halvena leaven, a je pro ně cihla (místo) kamene. Vypravěč shrnuje, k čemu došlo. Kámen je nahrazen cihlou. Snad je možné zde upozornit, že kámen, *even*, je grafickým spojením otce, *av* a syna, *ben*.⁴⁴ Nepopíratelná, nezrušitelná a nejpevnější vazba (mezi otcem a synem) je zde nahrazena. „Vztah mezi Stvořitelem a jeho stvořeními talmudičtí učenci ve svých výrociích postihují obrazem vztahu otce a dětí. Bůh je soustavně osloven i nazýván jako ‚Otec, jenž je na nebesích.‘ Jedna rabínská poučka například nabádá: ‚Bud’ silný jako leopard a lehký jako orel, rychlý jako jelen a statečný jako lev, když plníš vůli svého Otce na nebesích‘ (Avot V, 23). Existence tohoto intimního vztahu a jeho zjevení člověku byly navíc považovány za znamení výjimečné milosti ze strany Boha.“⁴⁵ Snaha po upevnění, jako by rozrušovala skutečné a opravdové pouto. *Vehachemar haja lahem lachomer, a asphalt byl pro ně (místo) hlíny*. Pravděpodobně se jedná o snahu vyztužit budoucí stavbu

---

⁴¹ ŽÁK, V., Na počátku, Výklad knihy Genesis, s. 115.

⁴² Kořen s-r-f znamená pálit, přepálit, spálit, vypálit, zapálit.

⁴³ Midrash Rabbah, s. 307.

⁴⁴ WEINREB, F., Symbolika biblického jazyka, s. 69.

⁴⁵ COHEN, A., Talmud pro každého, s. 55.

kvalitnějším a pevnějším materiálem. Kořen ch-m-r znamená v češtině potáhnout jilem či vyasfaltovat, *chomer* je pak hlína a *chemar* asfalt. Zajímavý je však další význam kořene ch-m-r, který znamená pění, **šumět**. Se zapojením tohoto významu vyplouvá na povrch, že ačkoliv si lidé chtějí svou vůlí, aktivitou, vynalézavostí a inteligentním zdokonalováním pomůcek a prostředků zajistit zaručený úspěch, stejně se může rozplynout v pěnu a vyšumět. „O něčem podobném mluví v evangeliu i Ježíš: *Kdo by usiloval svůj život zachovat, ztratí jej, a kdo jej ztratí, zachová jej.* (L 17,33) Prakticky to znamená nespoléhat při svém jednání a budování jen na své vlastní síly, nemyslet si, že lze žít bez Boha a že je možno podnikat pouze na vlastní pěst. Především to však znamená vydat se Bohu zcela k dispozici.⁴⁶ Úvodní sloveso tohoto verše – a je, stalo se – však ukazuje, že zde na zemi to být zdánlivě a alespoň nakrátko „vychází“. Podobně se k tomu vyjadřuje Jan Heller: „Když lidstvo vychází od ‚východu‘ (hebrejsky *miqqédem*; *qédem* je východ i dávnověk), vzdaluje se tak vlastně ráji. Vzdaluje se Bohu. A při té stavbě má místo kamene cihly a místo hlíny asfalt (Kraličtí překládají: lepkou zemi). Čili při stavbě věže lidské pýchy se uplatňuje metoda náhražek. To je něco, co trvá dodnes. Člověk, který se odhodlal jít svou cestou a vzdalovat se Bohu, nemůže než postupovat v podstatě metodou náhradních jistot.“⁴⁷ Podívejme se však na další úhel pohledu: „Původní text připouští i jinou variantu četby: při stavbě lidé splácali všechno dohromady, tedy cihly s kamením a hlínu s asfaltem. Pak by příběh o stavbě města a věže byl zřetelným příkladem svévolného jednání, kdy člověk jedná jen podle sebe, podle svých představ a bez Hospodinových instrukcí a pokynů. Pro svévolného člověka je jedinou a poslední normou života jenom on sám a jeho vlastní vůle. Ve Starém zákoně nemá takový postoj budoucnost a je postaven pod velmi přísný soud. Svévole je dána na roveň bezbožnosti a odpadnutí od svrchovaného Boha. Svévolníku je totiž bohem on sám, neboť on sám je jedinou autoritou, kterou poslouchá.“⁴⁸

---

⁴⁶ BENEŠ, J. - VAŘURA, P., Pradějiny, s. 265.

⁴⁷ HELLER, J., Hlubinné vrty, s. 282.

⁴⁸ BENEŠ, J. - VAŘURA, P., Pradějiny, s. 261-262.

2.4 Gn 11,4 Vajomru hava nivne lanu ir umigdal verošo vašamajim venaase lanu šem pen nafuc al pnej kol haarec:

Nato řekli: „Nuže, vybudujme si město a věž, jejíž vrchol bude v nebi. Tak si učiníme jméno a nebudeme rozptýleni po celé zemi.“

Vypravěč zde uvozuje poslední, vrcholnou přímou řeč lidí výrazem *vajomru*, a říkají. Je zřejmé, že předešlé vytažení od východu a tedy jakýsi vnitřní odklon, nalezení pláně a usazení se v zemi Šineár a společná komunikace vedoucí k novým a „jistějším“ formám pracovních postupů a stavebních materiálů, je pouze předstupněm nezadržitelného vývoje. Lze to vyjádřit ještě jinak. Pakliže lidé (my) staví svou cestu na vnitřním odklonu a svévoli nesouladné s Hospodinem, situace se cyklí a stupňuje a je těžké jaksí přestat, zastavit se a změnit kurz.⁴⁹ Iluze bobtná. Proto říkají: *hava nivne lanu*, **nuže, postavme si**. Sloveso *nivne* je odvozeno od kořene b-n-h⁵⁰, který vyjadřuje jakoukoliv formu stavby (od stavby konkrétní po stavbu v přeneseném slova smyslu jako např. stavbu rodovou či tu, v níž se na sebe vrství jednotlivé úrovně vzdělání). Současně je dané sloveso vyjádřeno kohortativem, který opět vyjadřuje všeobecnou vizi a intenci. Následuje neodlučitelná předložka *l*⁵¹ s příponou vyjadřující první osobu plurálu, **pro nás**, k nám, podle nás, za naším účelem. Zde vysvítá

---

⁴⁹ „Člověk se musí mít na pozoru před velikým nebezpečím, které v sobě zlý pud skrývá a které spočívá v jeho schopnosti neustále sílit, pokud nad ním člověk včas nezíská vládu. Tuto jeho vlastnost působivě vystihuje několik úsloví: ‚Zlý pud je zpočátku jako pavučina, ale nakonec jako otěže‘ (Suka 52a). ‚Zlý pud je zpočátku jako kolemjdoucí, pak jako podnájemník a nakonec jako pán domu‘ (tamtéž 52b). ‚Zlý pud je zpočátku sladký, ale nakonec zhořkne‘ (J Šab. 14c). ‚Tak obratně si zlý pud počíná: dnes říká člověku, aby udělal něco bezvýznamného, na druhý den jej ponouká, aby udělal něco závažnějšího, a nakonec mu poručí, aby šel a sloužil modlám, a on půjde a bude jim sloužit‘ (Šab. 105b) – to znamená, že jej nakonec dovede k tomu, aby odhodil všechny zábrany, které mu ukládá služba Bohu. Rozdíl mezi spravedlivým a bezbožníkem spočívá v následujícím: ‚Bezbožníci jsou v moci svého srdce (tj. svého zlého pudu), ale spravedliví mají svá srdce ve své moci‘ (GnR XXXIV, 10). A podobně je řečeno: ‚Kdo je hrdina? Ten, kdo ovládá svůj pud‘ (Avot IV,1).“ (COHEN, A., Talmud pro každého, s. 132-133.)

⁵⁰ Kořen b-n-h znamená budovat, vybudovat, stavět, vystavět, vzdělávat, mít úspěch, v nifalu pak mít syny.

⁵¹ Neodlučitelná předložka *l* znamená k, vzhledem k, za účelem, podle.

další problém a to jakási sebestřednost stavitelů⁵². Stavějí pro sebe a podle sebe, sledují pouze svůj záměr a směr. Jako s klapkami na očích. Zdá se, že výraz *lanu* napovídá, že je zde zapomenuto na Hospodina a veškeré úmysly se omezují a koncentrují na člověka bez ohledu na jeho životadárný původ a zakotvení v Bohu. „Z této přímé řeči stavitelů je slyšet, jak mají všichni jakoby stejné úmysly, stejnou vůli a stejná přání. Všichni jdou za jedním cílem. Přestože tedy protagonisty tohoto příběhu neznáme, známe záměr, s nímž se do stavby věže pouštějí – a ten je problematický: chtějí mít město a věž až do nebe, aby si mohli vytvořit jméno a zajistit se před rozptýlením.“⁵³ Současně víme, že: „Záleží především na intenci (zámyslu) všech činů, slov a myšlenek.“⁵⁴ Svým postojem, záměrem a jeho formulováním do slov tedy „vytváříme“ svou budoucnost, úmysl je s námi (dovolíme-li mu to v té které chvíli) bytostně spjat a zformulovaný snad ještě nabývá na váze: „Žádné slovo, aspoň v onom poněkud metaforickém smyslu, v jakém tu slovo ‚slovo‘ používám, neobsahuje jen to, co mu přisuzuje etymologický slovník. Každé v sobě obsahuje i osobu, která ho vyslovuje, situaci, v níž ho vyslovuje, a důvod, proč ho vyslovuje. Totéž slovo může jednou zářit velkou nadějí, podruhé vysílat jen paprsky smrti. Totéž slovo může být jednou pravdivé a jednou lživé, jednou oslňující a jednou šálivé...Jenomže to je přesně onen ďábelský způsob, jímž nás dokážou slova zrazovat, nejsme-li při jejich užívání trvale obezřetní. A často – bohužel – i docela malá a jen chvilková ztráta obezřetnosti může mít tragické a neodčinitelné následky. Následky dalekosáhle překračující nehmotný svět pouhých slov a dalekosáhle vstupující do světa až po čertech hmotného.“⁵⁵

Ir umigdal verošo vašamajim, město a věž a hlava její v nebesích. Nejprve mají lidé v úmyslu postavit si město, *ir*. V první řadě si tedy chtějí vyrobit místo reprezentující fiktivní bezpečí, zajistit se proti svému okolí a ohradit se. Od skutečného bezpečí (byť neviditelného)

---

⁵² „Často je citována tato rabínská poučka: ‚Vše je v moci nebes kromě bázně před nebesy‘ (Ber. 33b), která ukazuje, že Bůh určuje osud člověka, nikoli však jeho bohabojnost. Ta je ponechána jeho vlastní volbě.“ (COHEN, A., Talmud pro každého, s. 45.)

⁵³ BENEŠ, J. - VAŘURA, P., Pradějiny, s. 260.

⁵⁴ SADEK, V., Doteky duše, s. 31.

⁵⁵ HAVEL, V., Slovo o slovu, s. 4 a 5.

se vzdálili, nic jiného pak v tuto chvíli nezbyvá. Výraz *ir* souvisí nejbližší s kořenem a-v-r⁵⁶, který v sobě spojuje **slepotu**, **nahotu** a **bdění**. Z možných významů, zdá se, vyplývá, že představa prostoru chráněného neustálou bdělostí, je ve skutečnosti jaksí slepá a že lidé přes všechny své pojistky stojí ve městě vlastně úplně nazí. „Město v tehdejší společnosti představovalo pevnost. Muselo mít hradby a uvnitř vládl přísný řád. Proto se můžeme domnívat, že úmyslem stavitelů města v našem příběhu bylo zajistit si ochranu a stát se autonomními. Jakmile vybudují město a budou mít díky věži přístup do nebe, budou neohrožitelní a nebudou se muset ničeho obávat.“⁵⁷

Po výstavbě města tedy následuje záměr vybudovat **věž**, *migdal*. Výraz *migdal* je odvozen od kořene g-d-l⁵⁸, který vyjadřuje velikost a **významnost**, současně však v sobě obsahuje sklon k **velikášství** a chvástivosti. Po vytvoření pseudoochrany tedy vyplouvá na povrch touha lidí stát se významnými a jaksí předčasně dospět bez ohledu na bolestné fáze vývoje. Jako by chtěli vše hned teď, najednou a za pomoci vlastních sil. Avšak: „...člověk má celý svůj život žít tak, aby přinášel materiál k vybudování chrámu. Po snesení materiálu však ‚již nesmí býti ničeho slyšet‘, nesmí se ozývat hluk náradí ani nárazy kovu do kamene. Chrám se staví sám. Člověk na něm budovat nemá.“⁵⁹

Podstatná je další charakteristika věže, **jejíž hlava** má být **v nebesích**, *verošo vašamajim*. „Ale to ‚v‘ může znamenat i ‚za nebe‘. A opravdu nejvyšší poschodí babylonských věžových chrámů čili zikkuratů se nazývá nebem. V tomto ‚nebi‘ se koná svatý sňatek, protože do něho stoupá kněžka, která v kultickém dramatu hraje bohyni. V každém

---

⁵⁶ Kořen a-v-r znamená 1. v pielu oslepit, oslepnou, být nevidomý; 2. v nifalu být obnažen; 3. být bdělý, burcovat, vzbudit se.

⁵⁷ BENEŠ, J. - VAŘURA, P., Pradějiny, s. 261-262.

⁵⁸ Kořen g-d-l znamená být velký, významný, stát se významným, vzoci se, vzáhat se, dospívat. Spřízněný výraz *gadol* pak znamená veliký, významný, starší, zámožný, velikášský, chvástivý. Od toho odvozený výraz *migdal* z historického hlediska pravděpodobně odkazuje na zikkurat: „The most famous ziggurat of all, the one at Babylon, is the focus of the present narrative. It was known as the *etemen-an-ki*, ‘The House of the Foundation of Heaven and Earth.’ In the flat, alluvial plain of Lower Mesopotamia, the ziggurat constituted a man-made sacred mountain in miniature, the physical means by which man and god might enter into direct contact with one another.“ (The JPS Torah Commentary, s. 82.)

⁵⁹ WEINREB, F., Symbolika biblického jazyka, s. 109.

poschodí odkládá něco ze svého oděvu, takže do poslední komnaty, která je vyložena modrými dlaždičkami, aby připomínala nebe, vstupuje obnažená. A tam čeká v loži na sestoupení boha, aby s ní tento bůh zplodil vladaře, jehož vláda bude začátkem nového věku. Takže i v mezopotamské koncepci je vlastně vrchol chrámu nazýván ‚nebem‘, protože tam dojde k setkání, které, mohli bychom říci, má nebeské parametry. Stavba věže je jenom prostředek k účelu, aby vypukl či spíše byl lidmi vytvořen ‚nový věk‘. Blažený věk. A tento blažený věk, tento ztracený ráj chce lidstvo získat zpět tentokrát už zcela bez Boha, od kterého se vzdálilo, když táhli od východu, poněvadž na východě byl ráj. Lidstvo si chce vytvořit ráj po svém. A věž je nástrojem tohoto díla.⁶⁰

Pokud se doposud lidé zajišťovali na zemi, horizontálně, nyní postupují dále k sebepotvrzení vertikálnímu.⁶¹ Výraz *roš*⁶² značí **hlavu, vrchol, počátek**, dále jed a souvisí s chudobou. Výraz *vašamajim* je zase spojením neodlučitelné předložky *b* (která jak bylo výše zmíněno, znamená **v, uvnitř, do, prostřednictvím**) se slovem *šamajim*, nebesa. Lidé, kteří se vzdálili či lépe vzdalují od předvěku a „počátku“ si nyní vlastní aktivitou chtějí vytvořit počátek nový (vždyť biblický text začíná výrazem *beresit*). Chtějí postavit věž s vrcholem v nebesích, uvnitř nich, chtějí se s nebesy spojit, dosáhnout až do nich a snad je i ovládnout.⁶³ Z různých forem překladu slova *roš* je však vidět, že tento záměr je jako jed, tedy že nevede k životu, ale naopak ke smrti. A právě v místě, kde se chtěli zmocnit, dospět, být významní a zámožní, na ně čeká opak - duchovní chudoba. Žádnou hlavou totiž, ani věže ani svou, se do nebe dostat nelze.⁶⁴

---

⁶⁰ HELLER, J., Hlubinné vrty, s. 283.

⁶¹ Jen pro zajímavost uvádím další možné vysvětlení stavby věže: „Many additional reasons are also suggested, among them the fear of a recurrence of the flood and the need to guard against such a recurrence by supporting the heavens or by splitting them so that waters would drain away slowly from the earth’s surface.“ (Encyclopedia Judaica, s. 25.)

⁶² Slovo *roš* znamená 1. hlavu, hlavní, vrchol, vrcholek, plně svrchovaný, náčelník, představitel, velitel, počátek; 2. bolehlav, **jed**, jedovaté býlí. Spřízněný a bez punktace stejně psaný výraz *reš* od kořene r-v-š znamená **chudobu**.

⁶³ „Hebrejský ekvivalent pro nebe, *šamajim*, byl vykládán jako složenina slov *šam* a *majim* (tam, kde je voda), či jako složenina *eš* a *majim* (oheň a voda), totiž dvou prvků, z nichž byla nebeská oblast utvořena (Chag. 12a).“ (COHEN, A., Talmud pro každého, s. 36.)

⁶⁴ O možnosti „zajišťovací a manipulativní náboženské snahy“ skrze slovo píše Václav Havel: „...díků zázraku slova víme asi lépe než ostatní živočichové, že toho ve skutečnosti víme velmi málo, totiž že

Venaase lanu šem, a učiňme si jméno. Tento oddíl verše nás paralelním výrokiem k budování města a věže informuje, co vlastně sebezajištění a postup směrem nahoru znamená – snahu učinit si jméno (Jméno). Zde záměry lidí vrcholí. Pokud se ve třetí verši objevil názvuk na verš Gn 1,26⁶⁵, zde jde už o jasný souzvuk. Setkáváme se zde s kohortativem od kořene a-s-h⁶⁶, který překládáme výrazem učiňme (avšak je dobré mít na mysli další podtext tohoto kořene, který souvisí s pácháním a dopuštěním⁶⁷). V jedné rovině si zde lidé činí jméno, tedy svou pověst. Chtějí být slovušní. Zapomínají ale, že: „Ten nemá usilovat o moc a slávu tohoto světa. V dnešním světě to znamená, že každý jednotlivý člověk si musí ujasnit, že není na světě proto, aby dosáhl moci a slávy, nýbrž proto, aby se snažil přemoci mnohost; každý má považovat sebe sama za natolik důležitého, aby se nevyplýval pro mnohost, nýbrž zachoval pro jednotu. Mnohost je svůdná, přitahuje, podobna zemské tíži. Kdo chce však získat ‚křídlo‘, kánáf, musí sám něco dělat, musí změnit sama sebe, a to je mnohem těžší, než se nechat přitahovat masou a mocí.“⁶⁸ Komentář, který se zabývá příběhem převážně z historického úhlu pohledu, dává do souvislosti činění si jména s potvrzením moci králů prostřednictvím monumentální stavby a pečetě v jejích základech. Pro bytostný smysl a význam příběhu jej nepovažuji za určující, ale pro rozšíření představy jej přece jen uvádím: „Name‘ here probably connotes ‘monument,‘...This meaning developed from the fact that the names of most of the important kings of Mesopotamia were associated with great building projects designed to assure the monarch’s eternal fame. The royal name and titles were

---

existuje tajemství. Tváří v tvář tomuto tajemství – a cítíce zároveň onu pro nás téměř konstitutivní moc slova – pokoušíme se od nepaměti oslovit to, co je nám tímto tajemstvím zahaleno, a svým slovem to ovlivnit. Jako věřící se modlíme k Bohu, jako magici vyvoláváme či zaklínáme duchy a zkoušíme tak svým slovem zasahovat do přírodních i lidských dějů, jako příslušníci novověké civilizace – ať už věřící či nevěřící – skládáme ze svých slov vědecké teorie a politické ideologie, jimiž čelíme – tu úspěšně a tu neúspěšně – tajemnému běhu světa a jimiž tento běh – tu úspěšně a tu neúspěšně – ovlivňujeme.“ (HAVEL, V., Slovo o slovu, s. 1.)

⁶⁵ Gn 1, 26 „...Učiňme člověka, aby byl naším obrazem podle naší podoby...“

⁶⁶ Kořen a-s-h znamená činit, učinit, jednat, dělat, udělat, dodělat, konat, provádět, **spáchat, dopustit se, připravit, přichystat.**

⁶⁷ Malost a současně vrcholnou drzost lidských snah lze sledovat z následujícího: „V hebrejštině jsou tři slova, která mají podobný význam: *Bara* (stvořit), *Jacar* (tvarovat) a *Asa* (dělat). Podle kabalistů *Bara* naznačuje stvoření *ex nihilo*, tedy ‚něčeho z ničeho‘. *Jacar* popisuje formování něčeho ze substance, která už existuje, tedy ‚něco z něčeho‘. *Asa* má význam završení nějakého činu nebo díla.“ (KAPLAN, A., Sefer Jecira, s. 70.)

⁶⁸ WEINREB, F., Symbolika biblického jazyka, s. 107-108.

inscribed on bricks and cylinder seals that were deposited in the foundations of the ziggurats.⁶⁹

V další rovině se zde ale odehrává cosi mnohem děsivějšího – lidé si, **pro sebe** a podle sebe (*lanu*) tvoří **Jméno** čili alternativního Boha. Lze však za výrazem jméno (*šem*) spatřovat Boha? Domnívám se, že ano, že to je právě to, oč tu běží. Filozoficky by se dalo Jméno pojmut jako všezahrnující pojem obsahující všechny ostatní pojmy, čili jako Jméno jmen.⁷⁰ Též z jiného (a ne z jediného) starozákonního textu můžeme vidět prolínání Hospodina se Jménem „...potom na místo, které si vyvolí Hospodin, váš Bůh, aby tam přebývalo jeho jméno...“ (Dt 12,11).⁷¹ Jan Heller na daný oddíl pohlíží následovně: „Jsou lidé, kteří se pokoušejí Boha manipulovat. To je zlé. Měli by ho poslouchat. Ale jsou lidé, kteří se už toho Boha, který by byl něčím nad nimi, nepokoušejí ani manipulovat. Oni si chtějí vyrobit své vlastní jméno a po svém, aby nebyli rozptýleni po zemi. Rozumíme, co to tedy znamená, když se v této perspektivě řekne: ‚Učiňme si jméno tím, že vytvoříme věž, jejíž vrchol bude v nebi.‘ Pochopitelně nebe na zemi, ale jestliže my sami dokážeme vytvořit nebe na zemi, nepotřebujeme ani budoucnost, kterou Bůh zaslubuje.“⁷² „Tedy tam, kde si člověk tvoří jméno, tam bere v posledním slova smyslu do rukou i svou vlastní budoucnost. Čili to je destrukce jakékoliv možnosti, aby se od Boha ještě něco čekalo, aby Bůh ještě zasahoval.“⁷³

Zdá se, že už nestačí Boha pouze napodobovat, je třeba si učinit nového. Dál už dojít a více toho napáchat opravdu nelze. „Hřích spočívá tedy v pokusu o manipulační spojení božského a lidského, v popření *přesahového* charakteru *pravdy*, v odmítání Boha jako *milosti*, v pominutí šance *budoucnosti*.“⁷⁴ Lidé se zde dostávají na samou hranici svých zběsilých

---

⁶⁹ The JPS Torah Commentary, s. 83.

⁷⁰ Tu bychom snad mohli očekávat výraz *hašem*, to jméno, Jméno se členem určitým, avšak aktéři našeho příběhu, jak víme, nemají ve svém srdci potřebnou úctu, vytvářejí parealitu, snad proto zde člen určitý chybí.

⁷¹ Z této citace zároveň vyplývá další těsná souvislost a to ta, jak blízko sebe klade biblický text výrazy *šem* (jméno) a *šam* (tam, tu), zde konkrétně: „...šmo šam...“ (jeho jméno tam). Snad to dokládá, že jde o pojmy spřízněné, že Jméno se zde na světě zjevuje tam či tu, vlamuje se do prostoru, kde jej můžeme vnímat. Minimálně jde však o pojmy graficky příbuzné.

⁷² HELLER, J., Hlubinné vrty, s. 287.

⁷³ HELLER, J., Hlubinné vrty, s. 288.

⁷⁴ BALABÁN, M., Hebrejské člověkosloví, s. 94.

představ.⁷⁵ Oni to ale evidentně nevnímají, jinak by záměr neprojeví, neřekli „nahlas“ a nechtěli by ho zrealizovat. Je vidět, že zvenku je jednání mnohem průzračnější a zřejmější, než když jsme sami v pozici těch, co si činí „Jméno“. „Pokus lidí dostat se do nebe připomíná příběh, ve kterém synové boží sestupovali k dcerám lidským. Tehdy mělo překračování hranice mezi člověkem a Bohem katastrofální následky. Tady se člověk vlastně snaží o totéž, jen v opačném směru – zatímco tam sestupovali synové boží shora dolů, zde se pokouší člověk šplhat zespoda nahoru.“⁷⁶ Každopádně zde lidé překračují sobě dané kompetence: „But elsewhere in Scripture it is God alone who makes a name for himself... Mankind is again attempting to usurp divine prerogatives.“⁷⁷

Lidé své záměry odůvodňují výrokem *pen nafuc al pnej kol haarec*, **at' nejsme rozptýleni na povrchu celé země**. Záporka *pen*, česky **aby ne**, jen *at' ne*, je odvozena od kořene p-n-h⁷⁸, který souvisí s **obratem**, navozuje pocit: „Jen *at' nejsme* odvráceni od svých záměrů, jen *at' si je* hlavně udržíme.“ Sloveso *nafuc* je imperfektum, je odvozeno od kořene p-v-c, který znamená **rozptýlit** a překlad pak zní: „Jen *at' nejme* rozptýleni.“ Zároveň je též pasivním participiem *qalu* v singuláru od kořene n-f-c, který znamená **rozbít**, roztržít, rozštěpit. Doslova pak: „Jen *at' nejsem* rozbit, roztržěn a rozštěpen.“ Lidé zde tedy vyjadřují touhu po vnitřní integritě, nevidí však celou dobu, že ji sami svým konáním sami rozbíjejí. *Al pnej*⁷⁹ *kol haarec*, na tváři, na povrchu té celé a do-konalé země (jejíž opravdovou jednotu nejsou schopni vnímat, jak uvedeno v rozboru k prvnímu verši). Bojí se, že se ztratí a roztržítí.

---

⁷⁵ Podívejme se, jak důležitá byla a je úcta ke Jménu a uvědomme si, že v našem příběhu se nacházíme ještě o několik kategorií dále či hlouběji: „Učenci nejenže v tuto dokonalou svatost Boží věřili, ale také kladli důraz na to, že prvořadou povinností každého Žida je chránit ji před znesvěcením skrze nedůstojné chování člověka. Coby vyvolený národ byl dům Izraele strážcem Boží pověsti ve světě. Ctnostným jednáním posilovali vážnost Boha a ‚posvěcovali jeho Jméno‘. Naopak nedůstojné jednání vedlo k *chilul ha-Šem* (znesvěcení Jména)...Znesvěcení Jména bylo považováno za jeden z nejodpudivějších hříchů. Jak vážně se na tento přečin hledělo, můžeme pochopit z výroku: ‚Kdo se provinil znesvěcením Jména, nemůže spoléhat na pokání ani na moc Dne smíření, že mu získá odpykání, a ani na utrpení, že je smyje; může je smýt jedině smrt‘ (Joma 86a). Jinde se setkáváme s ještě přísnějším postojem, kdy je ten, kdo znesvěcuje Jméno, řazen mezi pět typů hříšníků, pro něž není odpuštění (ARN XXXIX).“ (COHEN, A., Talmud pro každého, s. 58-59.)

⁷⁶ BENEŠ, J. - VAĐURA, P., Pradějiny, s. 263.

⁷⁷ Word Biblical Commentary, s. 240.

⁷⁸ Kořen p-n-h znamená obracet se, obrátit se.

⁷⁹ Výraz *pnej* je rovněž odvozen od kořene p-n-h (viz výše) a znamená 1. obličej tvář, pohled; 2. povrch, hladina, popředí, přední část.

„Podle Jacoba totiž stojí za všemi jejich akcemi úzkost, že nebudou mít jméno, že ztratí smysl své existence...“⁸⁰ „Člověk neuvěří Bohu, že to, co on slíbil, totiž že ‚nedojde již k potopě‘ (9,11), také splní, neboť člověk nemůže věřit ani sám sobě, že se Bohu znovu nevymkne a nezpůsobí nový průlom chaotických sil sám.“⁸¹

Výrok je naplněn strachem a předešlé jednání je strachem „omluveno“. Na strachu se ale stavět nedá, strach je doprovodnou emocí roztříštěnosti a nevíry. „Jméno je tedy něco, v čem se mají shromáždit, něco, co je shromažďuje. Co je to? Je to program, který je shromažďuje. To shromažďování je nesmírně závažná věc. Člověk, který vstupuje do života, vstupuje do vztahu. K matce, k otci, k rodině, vstupuje do vztahu ke svému partnerovi, k ženě, k muži, do vztahu ke svým dětem. A značná část hrůzy smrti spočívá v osamocení, které na nás ve smrti čeká. To, že s námi půjde údolím stínu smrti Hospodin sám nebo chcete-li vzkříšený Kristus, to se sice říká v žalmech neustále...Recituje se to, ale nějak to nebereme na vědomí. A zůstáváme v obavě z posledního osamění.“⁸²

Není to ale tak, že to, čeho se v životě nejvíce obáváme, protože by to mohlo roztříštit naši domnělou a pyšnou integritu, je právě tím, po čem jako po léku nejvíce voláme a co si někde v hloubi duše ve skutečnosti vlastně nejvíce přejeme, protože tušíme, že až k rozptýlení, rozbití a roztříštění dojde, budeme obdařeni novým vnímáním své věčné integrity a harmonie a nezbyde už nic, z čeho bychom měli strach? „Je...naprosto nutné se snažit již za svého pozemského života učit se umírat.“⁸³ Ale nejen ve smyslu fyzickém. Učit se umírat své staré identitě, učit se jí vzdávat, učit se jí opouštět, učit se vystavit „novému“.

Pýcha, jak je představena v tomto verši, je snahou o sebezajištění a sebezachování. Je manipulací a snahou o řízení situací k vlastnímu prospěchu.⁸⁴ Ve své podstatě, zdá se, je však

---

⁸⁰ ŽÁK, V., Na počátku, Výklad knihy Genesis, s. 115.

⁸¹ ŽÁK, V., Na počátku, Výklad knihy Genesis, s. 115.

⁸² HELLER, J., Hlubinné vrty, s. 283.

⁸³ SADEK, V., Doteky duše, s. 29.

⁸⁴ Podívejme se, jak ostře, jakožto vyhlášení války Hospodinu, vidí úmysl stavby židovský komentář: „ ‘He has no right to choose the celestial spheres for Himself and assign us the terrestrial world! But come, let us build a tower at the top of which we will set an idol holding a sword in its hand, which will thus appear to wage war against Him.’ ” (Midrash Rabbah, s. 305.)

její motivací (když poodhlédneme od touhy být významným) to nejprostší a nejzákladnější – touha po přežití. Je v ní cosi bytostně pochopitelného a srozumitelného. Zároveň ale, pokud má vývoj myslí pokračovat, musí být zbořena, aby mysl vystoupila ze zdánlivě všudypřítomného pocitu ohrožení do stavu jednoty, zakotvení v Bohu a přijetí toho, že: „Blaze spravedlivým, kteří znají cesty Svatého, budiž požehnán, střeží přikázání Tóry a chovají se podle nich, neboť je psáno: *„Vždyť přímé jsou cesty Pánovy a spravedliví po nich budou chodit, ale proradní na nich uklouznou“* [Oz 14,10], a dále je psáno: *„A vy, kdo jste se přimkli k Pánovi, vašemu Bohu, jste dnes všichni živi“* [De 4,4]. A proto Svatý, budiž požehnán, nabádal Izrael, aby byl svatým, neboť je psáno: *„A buďte svatí, neboť Svatý jsem Já“* [Le 19,2]. Kdo je to „Já“? Je to Svatý, budiž požehnán, Království svatých Nebes. To druhé Království, modlářské, se nazývá „Jiné“, neboť je psáno: *„Nebudeš se klanět jinému bohu, neboť Pán, jehož Jméno je Žárlivý“* atd. [Ex 34,14]. A pojd' a viz! „Já“ je vládcem na tomto světě i ve světě příštím a všechno závisí na Něm. „Jiný“, to je strana nečistoty; „Jiný“, to je Druhá strana ve straně nečistoty, která je vládcem na tomto světě, ale vůbec ne ve světě příštím. A proto ten, kdo se přimkne k tomu „Já“, bude mít podíl na tomto světě i na světě příštím. Ale ten, kdo se přimkne k tomu „Jinému“, bude odstraněn z tohoto světa a nebude mít podíl na světě příštím.“⁸⁵

---

⁸⁵ Zóhar, Svatá kniha kabaly, s. 133.

2.5 Gn 11,5 Vajered Adonaj lirot et hair veet hamigdal ašer banu bnej

haadam:

I sestoupil Hospodin, aby zhlédl město i věž, které synové lidští budovali.

Vajered Adonaj, a sestupuje Hospodin. Celý verš je řečí vypravěče, který nás informuje o Hospodinově odezvě. Předešlé jednání lidí dospělo do takové fáze, že na ni již není možné nereagovat. Zároveň nám verš ukazuje, jak úzce je lidské konání propojeno s Hospodinem a že On je právě tím, s kým se musí počítat především⁸⁶. Sloveso *vajered* je imperfektum konsekutivní od kořene j-r-d⁸⁷, Hospodin sestupuje. Imperfektní základ slovesa nám opět zdůrazňuje nedokonavost děje, tedy že Hospodin sestupuje pokaždé a stále, když jednáme takovým způsobem jako aktéři tohoto příběhu. Další a vzdálenější význam kořene j-r-d, **rozplývat se v slzách**, dokresluje atmosféru Božího sklonění minimálně v tom smyslu, že Bůh je ve věci bytostně angažován. „Zpráva o Hospodinově sestoupení však nese také závažnou výpověď o Hospodinově chování: Bůh k člověku sestupuje, snižuje se a jde mu vstříc. Lidé mu nejsou lhostejní – zajímají jej. A v tom je i pro stavitele města a věže naděje.“⁸⁸ Zároveň motiv sestupování naznačuje, že lidem se přes veškeré úsilí nepodařilo nebesům ani přiblížit. Hospodin musí sestoupit, aby tu titěrnost antropomorfně řečeno vůbec mohl vidět. „Bůh je totiž tak vysoko, že ze své výše nedohlédne na lidské pinožení a nevidí to, co lidé vybudovali. Tak je to, co dělají, z jeho perspektivy titěrné, i když oni si myslí, že jsou už pomalu v nebi.“⁸⁹ „Čtenář se dozvídá, že snahy stavebníků jsou Bohu vzdálené a

---

⁸⁶ K Boží všudypřítomnosti a vševědouce se píše: „A měj na zřeteli tři věci, a tak neupadneš do hříchu: věž, co je nad tebou – oko vidoucí a ucho slyšící a všechny tvé činy jsou zapisovány do knihy.“ (Avot II, I).“ Dalším vyjádřením téhož je: „Ještě než se stvoření utvoří v matčině lůně, jeho myšlenky jsou Bohu již zjevné“ (GnR IX, 3). „Ještě než člověk promluví, On již ví, co je v jeho srdci“ (ExR XXI,3).“ (COHEN, A., Talmud pro každého, s. 44 a s. 48.)

⁸⁷ Kořen j-r-d znamená jít dolů, sejít, sestoupit, sestupovat, seskočit, stékat, spadnout, klesnout, rozplývat se v slzách.

⁸⁸ BENEŠ, J. - VAĐURA, P., Pradějiny, s. 263.

⁸⁹ BENEŠ, J. - VAĐURA, P., Pradějiny, s. 259.

neznámé. Jejich marné plány jsou jen výplody zmatených mozků a celá stavba je předem ztracený podnik.⁹⁰

Lirot et hair veet hamigdal, aby viděl město a věž. Výraz *lirot* je infinitiv konstruktí od kořene r-a-h⁹¹, který souvisí s viděním a zakoušením a je zde ve spojení s předložkou *l*, kterou obvykle překládáme do češtiny vedlejší větou účelovou. Hospodin tedy sestupuje, aby spatřil, viděl a zakusil. Současně by však bylo možné odvodit výraz *lirot* v nepunktované podobě od kořene j-r-a⁹², který souvisí s **bázní** a úctou. Tento návrh, jako by opět naznačoval, že i v takové situaci má Hospodin člověka v úctě a záleží mu na něm. Nelze však pominout lehce groteskní podtón znějící celým tímto veršem. Hospodin totiž jistě nemusí vůbec nikam sestupovat, aby něco viděl a zakusil.⁹³ Sestupuje tedy a zří *et hair veet hamigdal*, město a věž. V textu je tzv. nota accusativi *et* vyjadřující čtvrtý pád, tedy **koho co** – město a věž. Hospodin spatřuje symbol domnělého bezpečí a dále „schody do nebe“. Poněkud odvážnější způsob překladu této části verše by byl, kdybychom na notu accusativi bez punktace pohlíželi jako na osobní zájmeno *at, ty* v ženském rodě. Oddíl by pak mohl znamenat, že Hospodin sestupuje, aby zřel, že: „To ty (člověče) jsi to město a ty jsi ta věž.“ Současně, jako by v něm oslovoval jakousi ženskou stránku člověka, snad citovou.

Ašer banu bnej haadam, kterou vybudovali synové Adama, člověka. Zájmeno *ašer*⁹⁴, česky který, jenž, souvisí s kořenem a-š-r, který v sobě ukrývá **kráčení** a **šťěstí**. Vypadá to, že ačkoliv je příběh především o bolesti, i přesto je ve své podstatě cestou ke štěstí. Sloveso *banu* je perfektum od kořene b-n-h, vyjadřuje tedy danost a dokončenost děje. To, že lidé vybudovali město a věž, je prostě fakt. Zároveň s sebou nese stavba ještě něco

---

⁹⁰ BENEŠ, J. - VAĐURA, P., Pradějiny, s. 263.

⁹¹ Kořen r-a-h znamená jevit se, nahlédnout, shledat, spatřit, spatřovat, opatřit, uvidět, vidět, zahlédnout, pohledět, zjistit, zhlédnout, mít se k něčemu, zakoušet.

⁹² Kořen j-r-a znamená bát se, být bohabojný, mít úctu, mít v úctě.

⁹³ „*And HASHEM came down to see.* The Almighty has no need to ‘descend and see’; all is known to Him.“ (Sforno – Commentary on the Torah, s. 58.)

⁹⁴ Kořen a-š-r znamená 1. kráčet, vykračovat si; 2. v pielu blahoslovit, pokládat za šťastného a v pualu být blahoslaven, šťasten, blažen.

jiného. Když se podíváme na sloveso *banu* jako na perfektum od kořene b-j-n⁹⁵, který souvisí s **rozuměním**, vysvítá z pozadí textu další sdělení. Zdá se, že stavba je tu proto, aby lidé, lidští synové cosi pochopili. Možná, že mají postupně dojít k tomu, že: „Člověk je dosazen do světa jako král. Má všechny možnosti porozumění a přece může ‚zadarmo‘ – bez ohledu na odměnu – činit Boží vůli; neboť celý smysl protikladů nepochopí nikdy. Cítí, že by mohl rozumět všemu, a přesto něco zásadně nesouhlasí. To je to, co dělá radost Bohu, když vidí, že člověk činí jeho vůli, ačkoli neočekává odměnu ani nerozumí.“⁹⁶ *Bnej haadam*, synové člověka. Ben, syn, opět souvisí s již několikrát zmíněným kořenem b-n-h, stavět. To nám sděluje, že ti, jenž staví, jsou též sami jakousi stavbou. S pokračováním příběhu se stále více, byť v lehkých náznacích, prolínají aktéři se svým dílem. Možná, že město a věž není reálnou stavbou, možná že takové město a věž, o kterých vypráví příběh Genese 11, se stavěly a stavějí úplně jinde – v lidském nitru. Židovská moudrost zná metaforu mezi městem a lidským nitrem. Ačkoliv se vtaňuje k výkladu verše z knihy Kazatel, je zajímavé ji zde uvést: „ ‚(Bylo) malé město,‘ tj. tělo, ‚a v něm hrstka mužů.‘ tj. údy a orgány. ‚Tu přitáhl na ně velký král,‘ tj. zlý pud: ‚obklíčil je a zbudoval proti němu mohutné násypy,‘ tj. hříchy. ‚Našel se pak v něm nuzný moudrý muž,‘ tj. dobrý pud: ‚který by byl to město svou moudrostí zachránil,‘ to znamená pokáním a dobrými skutky: ‚ale nikdo si na toho nuzného muže ani nevzpomněl,‘ protože tehdy, kdy vládne zlý pud, je dobrý pud zapomenut‘ (Ned. 32b).“⁹⁷

A stavějí je synové Adama, člověka. Výraz *adam*, odvozený od kořene a-d-m⁹⁸ souvisí s **červenou barvou** a **půdou**. Staviteli jsou pak buď potomci Adama, nebo (a vlastně zároveň) jsou to všichni ti, jež jsou spojeni se zemí a v nichž koluje rudá krev. A kdo je Adam? „Celý ADAM je nemocen, ohrožen ‚tehomem‘. Zápas Pravdy s temnotami odcizení (tělesného i duchovního) je stále ‚tady‘. Stvoření pokračuje, ergo: člověk ještě není docela

⁹⁵ Kořen b-j-n znamená rozumět, mít rozum, být rozumný, pochopit, mít porozumění, přijmout s porozuměním, vyznat se.

⁹⁶ WEINREB, F., *Symbolika biblického jazyka*, s. 144.

⁹⁷ COHEN, A., *Talmud pro každého*, s. 129-130.

⁹⁸ Kořen a-d-m znamená být červený, brunátný, hnědý. Od tohoto kořene je též odvozena *adama*, půda, zem.

tady, *pracuje se na něm*.⁹⁹ Naši stavitelé, synové Adama, ještě tedy nejsou „hotovi“, ještě nejsou dostatečně otřískáni koloběhem pozemské existence, ještě je čeká dlouhá cesta k opravdovému žití, jež ilustruje následující citace: „Stávaje se *Slovem* беру na sebe tíhu světa, ‚kříž světa‘. Stávám se ADAMEM kultivujícím ‚daný‘ svět k budoucnosti a střežícím rodící se *nové* před útoky nicoty, ať už na sebe bere jakoukoli podobu: náboženskou, politickou, ekonomickou či jinou. – Stávám-li se silou Slova slovem, vystavuji se ovšem útokům protislova a protislov. Schytávám rány, které míří na Pravdu. Jsi Boží podoba, tak tě fackujou – jako fackovali Jeremjáše a jiné proroky. Boží podoba, Slovo v těle vždy současném a konkrétním bylo mnohokrát vyfackováno z vnějšně významných a úctyhodných pozic a postů, ale nepodařilo se je nikdy úplně dofackovat. ADAM jako inkarnace Výzvy-Slova-Oslovení nemůže nikdy definitivně podlehnout Zmaru a Nicu. Život v něm sídlí pevně jako v Bohu, jehož ‚tváří‘ (=jednou z tváří) se stal.¹⁰⁰ Jak však k posunu mezi „nehotovým“ a „hotovým“ či „nedospělým“ a „dospělým“ člověkem dochází? „Tato *proměna* CO-člověka v KDO-člověka se neděje samočinně, není podmíněna nějakým výbojem, jedno zda biologickým, či spirituálně-náboženským. Děje se to cestou a na cestě *obrácení* = obrácení se k příštímu, jež má a smí být očekáváno.“¹⁰¹

---

⁹⁹ BALABÁN, M., Hebrejské člověkosloví, s. 82.

¹⁰⁰ BALABÁN, M., Hebrejské člověkosloví, s. 104.

¹⁰¹ BALABÁN, M., Hebrejské člověkosloví, s. 99.

2.6 Gn 11,6 Vajomer Adonaj hen am echad vesafa achat lechulam veze hachilam laasot veata lo jibacer mehem kol ašer jazmu laasot:

Hospodin totiž řekl: „Hle, jsou jeden lid a všichni mají jednu řeč. A toto je teprve začátek jejich díla. Pak nebudou chtít ustoupit od ničeho, co si usmyslí provést.

V tomto a následujícím verši vstupuje na scénu se svými výroky Hospodin. *Hen am echad vesafa achat lechulam*, **hle, lid jeden a ret jeden pro ně pro všechny**. Hospodinův výrok nápadně rezonuje s výrokem vypravěče v prvním verši, kde bylo řečeno: *vajhi kol haarec safa echat udvarim achadim*, a je celá země ret jeden a slovy jedněmi. Současně se však od sebe oba výroky odlišují. Tam, kde vypravěč hovořil o slovech či činech jedněch, hovoří nyní Hospodin o jednom lidu. Společným jmenovatelem tedy zůstává jedna řeč, o níž nám vypravěč sdělil, že je společná celé zemi a o níž nyní sděluje Hospodin, že je pro ně pro všechny. Je tedy zřejmé, že vývoj udělal své, že nejsme tam, kde jsme byli na počátku příběhu.

Hen am echad, hle, aj, lid jeden. *Am*, lid, je odvozen od kořene a-m-m¹⁰², který souvisí s přesahem, **družením se** a v dalším významu se **zčernáním**. *Echad*, jeden, jak bylo výše zmíněno, souvisí se shodou a sjednocením. Lidé tedy na základě předchozího řetězce záměrů a skutků utvořili to, co nazýváme lidem či národem, stali se společenstvím a příslušníky společné idey. Idey, jenž je laděna do „temného odstínu“, jak naznačuje další význam kořene a-m-m. Semkli se na základě společného svéhlavého programu bez ohledu na Boží vůli. „Jednota“ – veliké téma ‚stavby babylónské věže‘ – chce být docílena na úkor pravdy a milosrdenství. V zájmu ‚jednoty‘ krní a mizí *pokora* a prosté *respektování* Boží suverenity.“¹⁰³ *Vesafa achat lechulam*, a mluva, ret, lem, břeh, okraj jeden pro ně pro všechny. Domnívám se, že zde jde přece jen o jiné sdělení, než jsme se dozvěděli z prvního

¹⁰² Kořen a-m-m znamená 1. v hofalu být zčernalý, 2. přesáhnout, přidružit se, *am* je potom lid, dav, národ, lidé, občané, příbuzenstvo, příslušníci, příbuzní.

¹⁰³ BALABÁN, M., Hebrejské člověkosloví, s. 93.

verše. Proč by Hospodin opakoval něco, co je nám už dávno známé? Zdá se, že zde se posunuje význam od všeobecné a životadárné komunikační jednoty reprezentující Boží realitu k příklonu k jedné a společné řeči lidí, která o tomto druhém břehu vlastně ani neví.¹⁰⁴ „Je-li jednota budována na smazávání odlišností, na jednomyslnosti vnucované mocí, užívající pouze jazyka příkazů, Jméno, které takto vznikne, může být jen výrazem vůle podrobit si celou existenci, odmítnutím přijímat ji od druhého. Z textu můžeme dokonce zaslechnout, že Jméno, které si lidstvo chce vybudovat, má nahradit Boží nevyslovitelné Jméno, v jehož jinakosti se mohou shromáždit všichni i se svými odlišnostmi a rozdíly.“¹⁰⁵

Výraz *lechulam*, pro ně pro všechny, tento výklad podporuje. Jedná se o spojení neodlučitelné předložky *l*, *k*, vzhledem *k*, *pro*, s výrazem odvozeným od kořene *k-l-l*, být dokonalý, a s mužskou plurálovou příponou *m*. Hospodin zde tedy konstatuje, že se jedná o společnou řeč, která je pro ně, pro lidi, je jaksi jen a jen jejich a skrze již se snad snaží lidé učinit sebe samé dokonalými. Zároveň by se zapojením větší odvahy bylo možno ve výrazu *lechulam* spatřit předložku *l* ve spojení s kořenem *k-l-m*¹⁰⁶, který souvisí s **hanbou** a potupou. Potom by společná řeč lidí byla obestřena hanbou a skrývala v sobě semeno potupy, snad potupy regulující a snižující vzedmutou pýchu, na jejímž základě se odvíjely a odvíjejí činy lidí našeho příběhu.

Veze hachilam laasot, a toto je začátek jejich díla. Ačkoliv se ve čtvrtém verši, kdy si lidé chtěli vyrobit i náhradního Boha, zdálo, že dále už by ve své svévoli snad ani zajít nemohli, Hospodin zde konstatuje, že je to teprve začátek. Ví, že destruktivní kolotoč pýchy a

---

¹⁰⁴ „Svět není nezávislé bytí jednotlivých entit empirického hmotného světa, nýbrž je komunikativním společenstvím, jehož interpersonální kvalitu vyjadřuje řeč jako symbolické médium atomizace nebo jednoty světa...Pro původní stav lidstva a světa je charakteristická spontánní jazyková komunikativnost: všichni lidé si rozumějí. Komunikativnost představuje esenciální přirozenost člověka. Jejím aktivním a aktuálním výrazem je vzájemné porozumění ve společné řeči...Porušení lidskou vzpourou vůči Bohu, jak to mytologicky vyjadřuje příběh o stavbě Babylónské věže, se projevuje narušením komunikativní kompetence, jejímž výrazem je ztráta jazykové kompetence neboli zmatení jazyků. Důsledkem narušených vztahů je chaos, nepřátelství a válka.“ (KUČERA, Z., Teolog universalit Jan Amos Komenský, s. 205-206.)

¹⁰⁵ FUCHS, E., Co dělá naše jednání dobrým.

¹⁰⁶ Kořen *k-l-m* znamená v nifalu *hanbit se*, nést *hanbu*, polít *hanbou*, být *pokryt hanbou*, *ostýchat se*, být *potupen*.

vzdoru nabírá na obrátkách a že jej lidé nebudou schopni sami zastavit. Proč také? Vždyť pocit moci a vlády je tak opojný, obzvláště když v něm chybí pojem zodpovědnosti (k sobě, druhým, světu i Bohu). Výraz *veze*, a toto, netřeba více rozvádět. Též výraz *laasot* je jednoznačný, jedná se o infinitiv konstrukční od kořene a-s-h, který souvisí s činěním, zde spíše s pácháním. *Hachilam*, začátek, je dovozený od kořene ch-l-m¹⁰⁷, který souvisí s **nabýváním síly a sněním**. Začátek je tedy odvozen od významu nabývat síly, jde o jakýsi zárodek situací, který se postupně bude zvětšovat a růst. Zároveň však v sobě výraz nese svou skutečnou povahu, povahu snu a přeludu, tedy povahu své nereálnosti. Lidé opřeli a opírají své jednání o přelud a sen, aniž by respektovali zákonitosti univerza. Zahrávali a zahrávají si se silami, kterým nerozumějí a které tím pádem ze své lidské pozice nejsou schopni zvládnout a ukočírovat je. To proto budou zastaveni. Podobně jako byli zastaveni již v „minulosti“: „This is the beginning of their activity.“ As eating of the tree of knowledge could have been just the prelude to eating from the tree of life, so building the tower, an arrogant undertaking in itself, may be the forerunner of yet further trespass on the divine prerogatives...“¹⁰⁸

Veata lo jibacer mehem kol, **a nyní nebude zkroceno od nich nic**. *Veata*, a nyní, teď, právě v tuto chvíli a v tomto momentu daném souborem předešlých činů již lidé nejsou těmi, kteří by drželi otěže situace ve svých rukou. Záporné imperfektum nifalu třetí osoby singuláru maskulina *lo jibacer* odvozené od kořene b-c-r¹⁰⁹ se dá přeložit vícero způsoby. Nebude a není drženo na uzdě, nebude a není zkroceno, nebude a není nepřístupné, čili bude a je přístupné. A co je tím nezkroceným od nich, *mehem*? Co je tím, co je jim přístupné? Hospodin nám říká, že je to všechno, *kol*, které v souvislosti s předešlým záporným imperfektem překládáme jako nic. Navíc jde o **všechno, co si usmyslí provést**, *kol ašer jazmu laasot*. Znovu se zde setkáváme se zájmenem *ašer*, česky co, které v sobě ukrývá kráčení za štěstím. Zdá se, že lidské záměry ve svých mnohačetných projevech a formách mají vždy jediný cíl – štěstí. Avšak, jak z příběhu vyplývá, pletou si jeho zdroj a hledají (hledáme) jej všude možně jen ne tam, kde je – v Bohu. A proto stále něco plánují, zamýšlejí

¹⁰⁷ Kořen ch-l-m znamená 1. nabývat síly, 2. mít sen, zdát se.

¹⁰⁸ Word Biblical Commentary, s. 240.

¹⁰⁹ Kořen b-c-r znamená 1. sbírat víno, 2. držet na uzdě, krotit, 3. v nifalu být nepřístupný, příkrý, opevněný.

a hodlají činit a páchat, jak prozrazují výrazy *jazmu* (od kořene z-m-m¹¹⁰) *laasot*. Co dalšího však z této části verše vyplývá? Vypadá to, že lidské záměry nejsou bez náboje, jinými slovy, že i myšlenky jsou naplněny jistou silou a energií, která je žene k realizaci a zhmotnění v čase a prostoru. Jakoby lidé disponovali určitým objemem psychických a duchovních schopností a možností, které téměř neznají hranice. Pakliže jsou však užívány bez kontextu a souvislosti s celkem, to je s Bohem, nabývají ničujícího charakteru, čili nejsou plodné a životadárné.¹¹¹ Zároveň se nám v tomto verši ukazuje, že záměr či úmysl, je ve své podstatě již činem či zárodkem, semenem rodícího se činu. „Podobně jako zlý pud musí být i hřích zastaven v samém počátku, jinak se promění v úporný zvyk. Toto psychologické pozorování inspirovalo výrok: ‚Jestliže se člověk dopustí přestupku a opakuje jej, stane se mu něčím dovoleným‘ (Joma 86b). Jeden hřích vede k dalšímu. ‚Pospíchej splnit snadný příkaz stejně tak jako obtížný a prchej před hříchem, protože za příkazem následuje další příkaz a za hříchem další hřích a mzdou za příkaz je příkaz a mzdou hřichu je hřích‘ (Avot IV, 2).“¹¹²

Hospodin se chystá k zákroku, aby zamezil explozi dalších a dalších záměrů a plánů.¹¹³ Odtrhne aktéry příběhu od života v budoucnosti, kterou s sebou plánování nese a dá jim (jak uvidíme v následujících verších) dar přítomnosti.

---

¹¹⁰ Kořen z-m-m znamená hodlat, plánovat, mít záměr, mít plán, zamýšlet.

¹¹¹ „Therefore there is no deterrent to prevent them from completing their intentions, and the religion (deity) they choose will become universal for the whole human race so that no man will turn to (seek) the knowledge of the Creator, the blessed One, or to understand that He formed all.“ (Sforno – Commentary on the Torah, s. 59.)

¹¹² COHEN, A., Talmud pro každého, s. 145.

¹¹³ „In the case of the tower, He examines the inevitable results of this project, and determines that it must be prevented through dispersion...Because He sees what their actions will eventually lead to.“ (Sforno – Commentary on the Torah, s. 58.)

2.7 Gn 11, 7 *Hava nerda venavla šam sefatam ašer lo jišmeu iš sefat reehu:*

Nuže, sestoupíme a zmateme jim řeč, aby si navzájem nerozuměli.“

V tomto verši Hospodinova přímá řeč pokračuje a to s poněkud posměšným tónem. *Hava nerda venavla šam sefatam, nuže, sestupme a změťme tam jejich ret, řeč.* Vzpomeňme, že ve třetím verši jsme zaslechli z úst lidí *hava nilbena lvenim venisrefa lisrefa,* nuže, nadělejme si cihly a vypalme je pálením. Ve čtvrtém verši pak lidé stupňovali své záměry vyjádřením *hava nivne lanu ir umigdal verošo vašamajim venaase lanu šem,* nuže, postavme si město a věž a hlava její v nebesích a učíme si jméno. Jednalo se o jediné dvě přímé řeči, kterými se lidé v příběhu projeví, obě začínaly výrazem *hava,* nuže, a pokračovaly slovesy v kohortativech. A právě na tyto řeči nyní odvetně reaguje Hospodin, jako by je parodoval.¹¹⁴ Celá scéna nyní v kontextu Hospodinova výroku nabývá lehce smutného a lehce úsměvného charakteru. Jako by lidé byli dětmi, které dupou před výlohou s hračkami a v hysterickém záchvatu prosazují svou. „Vypravěč chce zesměšněním stavebníků babylónské věže zesměšnit jakýkoli svévolný a svémocný pokus proniknout do boží sféry. Útočí proti každé podobě lidské náboženskosti. A zesměšnění je patrně nejúspěšnější způsob, kterým je možno zasadit takovému svévolnému lidskému jednání ránu.“¹¹⁵ Zároveň vidíme, že kvantitativní převaha lidských úmyslů nehraje žádnou roli. Hospodin zasáhne pouze jednou, avšak s realizační a naprosto platnou vahou svých výroků. „Rabi Chija řekl: „Dozvěděli jsme se, že všechno závisí na proneseném slově, neboť jakmile [Svatý, budiž požehán] zmátl [jejich řeč], hned *je Pán odtamtud rozehnal*.“

Hava nerda venavla, nuže, sestupme a změťme. Hospodin zde tedy vystupuje jako všezahrnující „My“, jak vidno ze sloves v kohortativech první osoby plurálu. Staví se proti uměle a svévolně vytvořenému „My“ lidí, kteří však ve svém společenství na hlavního aktéra „My“, na Boha, jaksi zapomněli. Jak píše Jan Heller: „Nejdříve Bůh sestoupil a pozoroval; sestoupil, je blíže než si připouštíme. Zaznamenává víc, než se nám líbí. Bůh zjišťuje a plánuje:

¹¹⁴ „It is used here to indicate that God punished the Generation of the Tower of Babel measure for measure.“ (Rashi, Commentary on the Torah, s. 108.)

¹¹⁵ BENEŠ, J. - VAŘURA, P., Pradějiny, s. 264.

„Zmateme jim tam řeč.“ Proč to říká v plurálu? Protože proti tomuto kolektivu, který chce být „my“ a tak překročit hranice smrtícího osamění, tu stojí Boží „my“. Jako když Bůh řekl: „Učiňme člověka.“ Mezi tím „učíňme“ a „zmateme jim řeč“ je korelace, vztah. Je to začátek a konec. Tam je člověk určen k obecnství tím, že jeho stvořitel je „my“. A zde člověk, který chce být „my“, naráží na soudce, který je „my“. Samozřejmě že už církevní otcové to vztahovali na Trojici. A samozřejmě že byli jiní vykladači, kteří to vykládali jako zbytky mytologie, ale nejde ani o jedno, ani o druhé. Je to výraz toho, že už ten starý svědek dobře věděl, že Bůh je víc než „já“, že není poměřitelný kategoriemi biologického individua, ale že také není souměřitelný s kategoriemi sociologickými.“¹¹⁶

Sloveso *nerda* je odvozeno od kořene j-r-d a souvisí se sestupováním, jak už bylo rozebráno výše. Sloveso *venavla* má původ v kořenu b-l-l¹¹⁷, který značí míšení a zmatení. Hospodin se tedy rozhodl sestoupit, podobně jako když se „potřeboval“ podívat na výtvar lidí, a zasáhnout. Kdybychom však měli před sebou text v neopunktované podobě, bylo by možné daná slovesa odvodit ještě od jiných kořenů, která nám takto mohou posloužit alespoň jako jakýsi podklad a významové pozadí. Výrazy odvozenými od kořenů r-d-d¹¹⁸ (*narda*), r-d-h¹¹⁹ (*nirde*, *narde*) a b-l-h¹²⁰ (*navle*) by pak Hospodin vyjadřoval: **panujme**, podmaňme, opanujme, **pošlapme** a „**znicotněme**“. Svým jednáním by tedy připomněl lidem svou pozici a současně by poukázal na marnost jejich vlastního jednání.

Šam sefatam, tam, tu jejich řeč, ret. S výrazem *šam* jsme se v příběhu setkali, když se lidé usadili tam, tu, v zemi Šineár. Zároveň se ve čtvrtém verši vyskytlo slovo *šem*, **jméno**,

---

¹¹⁶ HELLER, J., Hlubinné vrty, s. 288.

¹¹⁷ Kořen b-l-l znamená mísit, promísit, smístit, mást, zmást.

¹¹⁸ Kořen r-d-d znamená pošlapat, podmaňovat. Zde by pak šlo o kohortativ první osoby plurálu qalu.

¹¹⁹ Kořen r-d-h znamená panovat, šlapat, v hifilu pak opanovat, pošlapat. U tohoto kořenu by mohlo jít o kohortativ první osoby plurálu nebo o imperfektum první osoby plurálu jakéhokoliv slovesného kmenu kromě hitpaelu. Slovník dává překlad tvarů v qalu a hifilu, proto se jich při návrhu na překlad držím.

¹²⁰ Kořen b-l-h znamená být omšelý, odřený, sešlý, vetchý, zpráchnivělý, v pielu pak opotřebovat. Výrazy *bal* (ne, ni, nic) a *belí* (nicota, ne, nic) souvisejí s negací a nicotou. Opět se jedná o sloveso třetí hej, a proto platí stejné pravidlo jako v případě kořene r-d-h. Zde se však s ohledem na význam přikláním k hifilu, který slovník nenavrhuje a výraz bych přeložila jako způsobení nicoty, „znicotnění“.

Jméno, dobrá pověst. Oběma výrazům je společné, že se bez punktace píše stejně – za pomoci písmen *šin* a *mem*. Zdá se, že přesně tam, v zemi odklonu od Hospodina, jejíž osídlení mělo vést k vytvoření šálivé pověsti a snad i náhradního Boha, pak tam či tu, musí dojít ke zmatení.¹²¹ A to ke zmatení (nebo znicotnění) té jejich (naší) řeči, té řeči, která s mužskou plurálovou příponou patří jen lidem a je jejich svévolným projevem. Jde o ret a řeč, jak můžeme sledovat s postupem příběhu, která odmítla Hospodina jakožto panovníka „druhého břehu“, jde tedy o řeč omezenou a neuvědomělou.

Ašer lo jišmeu iš sefat reehu, že neslyší muž ret, řeč svého přítele. Potřetí a naposledy se v příběhu vyskytuje zájmeno *ašer*, který, co. Zdá se, že nám opět (a jak bylo výše rozebráno) naznačuje, že Hospodinův zákrok nemá vést a nepovede ke zničení člověka, ale že je naopak metodou, jak přivést člověka zpět, aby nastoupil svou cestu ke štěstí. „Člověk Pravdě za škodu stál! Proto i nám stojí náš bližní za škodu. Prosme, abychom i my svým bližním za škodu stáli.“¹²²

Záporné imperfektum *lo jišmeu* je odvozeno od kořene š-m-a¹²³, který souvisí se slyšením a posloucháním, zde však spíše s **do-rozuměním**, tedy **slyšením se**.¹²⁴ Jde o třetí osobu plurálu maskulina, která nám zde nekoresponduje s podmětem *iš*, muž, který je v jednotném čísle. Stejný problém se objevil již v úvodu třetího verše. Opět nám snad toto zvláštní nesymetrické spojení naznačuje, že již nenaslouchání jednoho muže svému příteli je globální katastrofou. Nebo že každý jednotlivý muž nebude schopen naslouchat svému příteli. Sousedství *sefat reehu*, řeč svého přítele, by s ohledem na předešlé rozbory těchto slov mohlo ukrývat další rovinnu překladu: řeč svého zla, zlomení. Neuslyší tedy jeden druhého? Neuslyší a neslyší člověk původ svého zlomení a zla?

---

¹²¹ Zároveň výraz *šem* evokuje další souvislost: „Hebrew *sham*, repeated five times, directs our attention to the central importance of particular site chosen; at the same time, its sound evokes an association with *shamayim*, ‘heavens,’ with which the site is supposed to be physically connected, as well as with *shem*, ‘a name,’ in verse 4.“ (The JPS Torah Commentary, s. 81.)

¹²² BALABÁN, M., Hebrejské člověkosloví, s. 98.

¹²³ Kořen š-m-a znamená slyšet, poslechnout, uposlechnout, slychat, zaslechnout, doslechnout se.

¹²⁴ „Alternatively, Rashi points out that the root is used here in the sense of ‘understanding’ ...rather than its more common usage, ‘hearing’.“ (Rashi, Commentary on the Torah, s. 108.)

Hospodin mate řeč, čili to, co z člověka vychází. Mate tak vlastně jeho nitro, otřásá jím a převrací jej. Jistě by pro něj nebyl problém zasáhnout do příběhu nějakou větší živelnou katastrofou, mohl by seslat pustošivou bouři nebo otřást povrchem země. To však neudělá. Zdá se, že stavba jako taková není tím zásadním, o co v příběhu jde, lidé musí totiž tušit, že každá stavba se jednou rozpadne. Míra její důležitosti se snad odvíjí od míry závislosti lidí na ní, od pýchy na ní, na své dílo. Proto asi nesmí být dokončena, aby utrpení aktérů nebylo větší, než je třeba. Řešení ve zmatení řeči odhaluje pravé jádro problému – a ten tkví v mysli. V mysli lidí, v naší mysli, jejímž jedním ze základních projevů je řeč. Je to tedy nitro, které je sídlem těch nejodvážnějších staveb světa. Vladislav Žák ke zmatení píše: „To není soud, který přichází odněkud zvenčí, ale je to inherentní, v činu samém obsažený trest, který tvoří jádro a náplň už toho postoje, který je dán svévolným rozhodnutím ‚vybudujme si‘.“¹²⁵ Hospodin zde kompletně rozbíjí představu lidí o sobě samých a otřásá těmi nejbytostnějšími základy. Mate jim řeč, aby se neslyšeli a zřejmě aby společně nevymysleli ještě něco zpupnějšího (stačí, že budou svou svévoli aplikovat individuálně, i to je velká síla). Předtím se ale také neslyšeli, respektive neslyšeli se opravdově. Dovedli si rozumět maximálně na úrovni pokynů své neusměrněné vůle, svévole. To je ale tragicky málo, i když tak to na světě chodí.¹²⁶ A nejen, že se neslyšeli navzájem. Ale především nedovedli kvůli ohlušujícímu křiku tužeb a záměrů slyšet sami sebe, své vlastní nitro, které snad i tehdy přidušeně volalo po Bohu. Nenaslouchali Bohu, neposlouchali Ho. To proto se neslyšení, které tu bylo celou dobu jaksi implicitně přítomno, muselo projevit. Hospodin tu realitu „pouze“ zjevil. „Ti lidé, stavitelé věže, chtějí organizovat své sobectví k zpupné zteči nebe. Jenomže v tom okamžiku, kdy si začnu do pojmů vkládat své vlastní představy proti druhému, přestanu si s ním pochopitelně

---

¹²⁵ ŽÁK, V., Na počátku, Výklad knihy Genesis, s. 115.

¹²⁶ S. Kierkegaard ilustruje tento problém obrazem dobového křesťanstva: „Kde jsme, jaký je stav v křesťanstvu? Není těžké jej popsat, těžší je změnit jej. Setkávají se tu konečnost a nekonečnost, věčnost a časnost, to nejvyšší a to nejnižší v jediném spojení, takže je nemožné určit, co je co, čili stav je neproniknutelná dvojznačnost; ani v nejvíce zarostlém pralese není tak těžké vysekat výhled, jako je těžké přimět ideály, aby prosvítaly dvouznačností, kde se všechno zatemnilo, kde žijeme zajištěni proti ideálům tím, že mezi nimi a námi vyrostl rozumný názor, takže si vzájemně rozumíme v rozumné úvaze, a že si jaksi rozumíme v každé snaze o něco vyššího, z čeho máme užitek, ale přitom bychom považovali skutečně vyšší užitek, který by se však musel vzdát předností, za nejsměšnější ze všech směšných věcí, ‚za přehánění‘.“ (KIERKEGAARD, S., Sud'te sami! Ke zkušeni sebe samého, doporučeno současnosti, s. 194.)

rozumět... Takže člověk, který jde takto cílevědomě za svým, nakonec sám z nitra prosazuje své sobectví i do svého vyjadřování a tím ruší možnost dorozumění a propadá se do rozptýlení. Jeho program se prostě vyprázdní a zřítí.¹²⁷

Avšak uvědomění neslyšení bolí. Nejde snad o nejpalčivější problém lidských bytostí? Pro přitažlivost svých plánů odmítáme slyšet varovné hlasy nitra. Jako v zatemnění smyslů se kamsi stále hlučně ženeme a všemožně se vnějšně i citově zajišťujeme, že ani neslyšíme hudbu Hospodinova světa. Vzájemně si povídáme, aniž bychom rozuměli skutečným významům daných sdělení. Jak taky? Nerozumíme a nechceme-li rozumět sami sobě, je nemožné a vyloučené rozumět druhým. Ztratili jsme schopnost slyšet a co je ještě horší, ani o tom nevíme nebo to vědět nechceme. Zde si dovolím vložit citaci pana Jana Hellera, ve které se sice zabývá Lemekem, avšak významově se jedná o příbuznou věc: „Lemek už je mimo rozhovor, nenaslouchá, jen žádá a nárokuje, aby mu nejen naslouchali, ale aby ho všichni poslouchali. Jen se chlubí a vyvyšuje, vyděluje a zjedinečňuje. Je to cesta do posledního osamocení, kde číhá propast solipsismu. To je názor, že existují vlastně jen já sám. Všichni ostatní jsou jen mé představy, a proto vůči nim nemám žádnou odpovědnost. To je dodnes velmi aktuální nebezpečí: když se mně všichni ostatní stanou jen nástrojem k sebeprosazování, jen kulisou v dramatu mých prožitků, ocitám se ve vesmíru sám. A pak moje smrt bude koncem vesmíru, katastrofou všech katastrof, pádem do poslední a nekonečné nicoty.“¹²⁸

Kdybychom totiž tuto možnost (přijetí své sebestřednosti a svého neslyšení) jen na okamžik připustili, naše věž by se začala automaticky hroutit. A tak se stále vzájemně a především vnitřně ohlupujeme řečmi, na jejichž pozadí je celý soubor postranních záměrů, za falešným tónem nekorespondujícím s intencí skrýváme své pomatené cíle (často, aniž bychom o nich měli vůbec ponětí) a celý svůj život stavíme na souboru vlastních chabých pravd, o nichž věříme, že nám přinesou jistotu a bezpečí. Z daného verše vyplývá, že kdykoliv naše sebestřednost a iluzorní vidění světa přesáhnou únosnou mez, ztrácíme schopnost slyšet,

---

¹²⁷ HELLER, J., Hlubinné vrty, s. 290.

¹²⁸ HELLER, J., Obtížné oddíly knih Mojžíšových, s. 34.

rozumět si. „Člověk, jehož sobectví nestřeží a nechrání Boží zákon, naplňuje slova po svém. Dává jim svůj smysl a slova tak ztrácejí svou funkci a přestávají být komunikativní.“¹²⁹ Není ale slyšení cílem nebo v určité fázi vývoje nezbytným dílčím cílem a následně nutným prostředkem a součástí lidského života, aby vývoj duše postoupil zase o kousíček dále? Vede cesta skrze ztroskotání sobectví postupně k nové formě rozumění, porozumění, zpět až k prvotní a všudypřítomné moudrosti? „V kabalistickém chápání je Moudrost nazírána jako čistá, nerozlišená mysl. Je to čistá myšlenka, která ještě nebyla rozbita do oddělených představ. Moudrost je úrovní nad veškerým rozdělením, kdy všechno je absolutní jednotou. Na základě tohoto poznání Talmud říká: ‚Kdo je moudrý (*Chacham*)? Ten, kdo se učí od každého člověka.‘ Na úrovni moudrosti jsou všichni lidé jedním. Proto když je člověk na této rovině, musí se učit od každé lidské bytosti a ve skutečnosti od veškerého stvoření. Podle Ba'al Šem Tova to znamená, že se člověk na úrovních pod Moudrostí musí učit dokonce i od zla. Pouze na úrovních pod Moudrostí jsou lidé odděleni do rozličných jedinců. Jenom na nižších úrovních existuje rozdělení na dobré a zlé. Talmud rovněž uvádí: ‚Kdo je moudrý? Ten, kdo vnímá budoucnost.‘ Je to proto, že Moudrost je čistou silou mysli, která překračuje čas. Na úrovni moudrosti ještě nebyly minulost, přítomnost a budoucnost rozděleny. Na této rovině tedy může člověk vnímat budoucnost právě jako minulost a přítomnost. Protikladem moudrosti je Porozumění. Hebrejsky se Porozumění vyjádří slovem *Bina*, které pochází ze základu *Bejn*, což znamená ‚mezi‘. Porozumění je úroveň hned pod Moudrostí. Právě na úrovni Porozumění existují představy odděleně a je možné je prohlížet a pochopit. Zatímco Moudrost je čistá nerozlišená mysl, Porozumění je rovina, kde existuje rozdělení a kde jsou věci načrtnuty a definovány jako oddělené objekty. Na úrovni Moudrosti jsou všichni lidé zahrnuti v jedné světové duši. Pochopení je úrovní *Nešama*, kde duše každého jedince přijímá zřetelnou identitu a každý se jeví jako oddělená bytost...Ve skutečnosti je však Moudrost nerozlišená a pouze skrze sílu Porozumění se rozděluje do oddělených stezek...Analogicky je

---

¹²⁹ HELLER, J., Hlubinné vrty, s. 291.

Moudrost vodou, zatímco Porozumění představuje trubky, které ji vedou...Proto představuje Moudrost myšlenku beze slov, zatímco Porozumění je jejím slovním vyjádřením.¹³⁰

Nechtěli snad aktéři našeho příběhu tuto moudrost nahradit a skrze naprosto pokřivené porozumění či spíše totální nerozumění ji uchopit? Nechtěli snad svémocně vyrobit alternativní jednotu? Nechtěli snad vládnout nad svou budoucností? Nevstoupili (a nevstupujeme) takovým jednáním do tajemného řádu stvoření a fungování světa? Jak mohou ze své situace ven? Když už biblický text tyto otázky rozehrál, jistě na ně odpoví.

---

¹³⁰ KAPLAN, A., Sefer Jecira, s. 38, 39.

2.8 Gn 11,8 Vajafec Adonaj otam mišam al pnej chol haarec vajachdelu livnot

hair:

I rozehnal je Hospodin po celé zemi, takže upustili od budování města.

Závěrečný oddíl, přesněji poslední dva verše příběhu, zaznívají z úst vypravěče. Shrnuje důsledky Hospodinova zásahu z předešlého verše. *Vajafec Adonaj otam mišam, rozptýlil, a rozptyluje je Hospodin odtamtud*. V imperfektu konsekutivním *vajafec*, a rozptyluje, se zde znovu setkáváme s kořenem p-v-c¹³¹. Slovesný kmen *hifil* podtrhuje skutečnost, že je to právě Hospodin, který ono rozptýlení způsobuje. Tedy ten, jenž způsobuje bytí, současně a v rámci způsobování bytí, způsobuje rozptýlení. Tato souvislost naznačuje, že rozptýlení, ač pravděpodobně zakoušeno bolestně, je aktem milosti.¹³² Na dané sloveso v neopunktované podobě *bychom* též mohli pohlížet jako na odvozené od kořene n-f-c¹³³, který je významově kořenu p-v-c velmi blízký a přeložili bychom jej pak: **a rozbíjí**, tříští, štěpí. A rozptyluje je, *otam*. *Otam* je nota accusativi se zájmennou příponou třetí osoby plurálu maskulina. *Mišam* je zase spojením předložky *min*, z, od, s již několikrát zmíněným slovem *šam*, tam, tu. Rozptyluje je tedy z „místa“ jejich odklonu od Hospodina, z „místa“ jejich iluzorní slávy a pověsti¹³⁴, rozptyluje je z „místa“ fiktivního Boha.

Al pnej chol haarec, na tvář, povrch celé země. S výrazem *pnej*¹³⁵ odvozeným od kořene p-n-h souvisejícím s **obratem** se setkáváme v textu již podruhé. Spojení *chol haarec*, celá země, se již také v textu objevilo. Dozvídáme se zde, že lidé jsou rozptýleni na povrchu a

---

¹³¹ Kořen p-v-c, již zmíněný v rámci čtvrtého verše, znamená rozptýlit se, rozprchnout se, v *hifilu* pak rozptýlit, rozptylovat, rozlít.

¹³² K tomuto dodávám zvláštní myšlenku (nedomnívám se totiž, že by se stavitelé věže dokázali ve své nevědomosti a chtivosti opravdově milovat): „Následující poznámka ilustruje, jak velice si Bůh nenávidí protiví: ‚Jelikož se stavitelé babylonské věže navzájem milovali, Svatý, budiž pochválen, je nechtěl vyhladit ze světa, nýbrž je rozprášil do všech světových stran; ale co se Sodomských týče, ty, jelikož se vzájemně nenáviděli, Svatý, budiž pochválen, vymazal z tohoto i z budoucího světa‘ (ARN XII).“ (COHEN, A., Talmud pro každého, s. 141.)

¹³³ Jednalo by se pak o imperfektum konsekutivní *qalu*, ve kterém *nun* vypadne.

¹³⁴ Viz další význam spojení písmen *šin* a *mem*, *šem*, jméno, Jméno, dobrá pověst.

¹³⁵ Pro lepší orientaci uvádím znovu, že slovo *pnej* (jedná se o stav vázaný), přesněji tedy *pane* znamená 1. obličej, tvář, pohled, 2. povrch, hladina, popředí, přední část od kořene p-n-h, který znamená obracet se, obrátit se.

tváři té celé, celistvé a dokonalé země. Že je Hospodin jaksi vede k tomu, aby se obrátili (p-n-h) tváři v tvář k té původní dokonalosti a aby ji jako nazi, tedy rozptýlení a bez opory, konečně pocítili. Nemohou již záviset jeden na druhém a stavět svou jednotu na základě jednohlasné svévole, to nevedlo ke kýženému výsledku, spojení se ukázalo mylným. Snad proto jsou nyní rozptýlení a obraceni k zemi, aby zaslechli jednotu vycházející odjinud a ne odtamtud (*mišam*), kde ji hledali. Nelze opominout, že celý tento úsek verše rezonuje s výrokem lidí z verše čtvrtého, kde říkali *pen nafuc al pnej kol haarec*, ať nejsme rozptýlení na povrchu celé země. Vidíme, že došlo přesně k tomu, čeho se lidé nejvíce báli. Snad nám tím verš sděluje, že nic jako duševní, duchovní či existenciální pojištění neexistuje. Že je zbytečné a marné se bát, protože tím nijak budoucnost neochráníme a nezměníme, pakliže nezměníme sami sebe. „Zdá se tedy, že osobní tragédie nemůžeme hodnotit pouze a jen negativně. Jestliže byl člověk Bohem stvořen především k duchovnímu vývoji, pak mnohými toužené poklidné štěstí nemůže být smyslem života a lidským ideálem. Vždyť pouze v okamžicích otřesů a tragédií proniká do lidské duše (zcela vyprázdňené smutkem a zoufalstvím) paprsek Božího světla, který může přeměnit temnou noc duše v nový den, a to zcela odlišný od dnů předcházejících.“¹³⁶ Ještě jinak: „Tlak Pravdy (Bytí pro člověka), která člověka víry předchází a tím se dostává ‚tam‘, kde ‚předtím nebyla‘, takže se s ní ‚něco děje‘...působí v lidské duši *obrat*: člověk trýznivě (někdy traumaticky) poznává, že ‚zapomněl na Bytí‘ a dal se všanc pouhým jsoucňům, jež nemohou orientovat, ‚podržet‘ existenci, prosvítit terén našeho pobytu – a to znamená: zachránit.“¹³⁷

Zároveň z daného vývoje vyplývá, že lidé tušili, co je potká, že jaksi podvědomě vnímali, kam jejich kroky vedou, že cítili budoucí krizi a že dostali přesně ten lék, který potřebovali. „Vnitřním důkazem, že *ani hřích*, tato obludně bludná *negativní možnost* mé existence i bytování světa, nemůže trvale a jednoduše (automaticky) znemožnit pestrý kypící život v ‚podobě Boží‘, tedy v člověku, je skutečnost, že se *hříchem ocitáme v krizi*. Krize se dostaví v okamžiku, kdy *vypovím důvěru Pravdě*, kdy očarován iluzí okamžité bohorovnosti vstupují do nestoudného řečiště Tehomu.“ Z tohoto úhlu pohledu je pak Hospodinovo konání

---

¹³⁶ SADEK, V., *Doteky duše*, s. 19.

¹³⁷ BALABÁN, M., *Hebrejské člověkosloví*, s. 108.

oproštěno od dimenze trestu, je pouze adekvátní reakcí odhalující a léčící příslušnou slabinu lidí. Nic víc, nic méně.

*Vajachdelu livnot hair, zanechali stavění města.*¹³⁸ Posledním imperfektem konsektivním našeho příběhu je výraz *vajachdelu*, a upouštějí, a zanechávají, a ustávají, od kořene ch-d-l¹³⁹. V okamžiku, kdy Hospodin svým zásahem vyjevil pomíjivost a prchavost lidských záměrů (viz výraz *chadel*), rozptýlil lidi po zemi a tím je destabilizoval. Tehdy, teprve tehdy se lidé svého jednání zřekli, opustili jej a ponechali jej. Ponechali jej a přenechali jej snad konečně Bohu. Upustili od stavění, které je zde vyjádřeno výrazem *livnot*, infinitivem konstruktivním od kořene b-n-h s neodlučitelnou předložkou *l*, pro, k. Přestali tedy budovat a něco neustále vrstvit na bez tak pochybných základech. Hospodin je svým jednáním donutil vzdát se představy města jakožto symbolu bezpečí a zdá se, že je zároveň z jejich slepoty probudil do nového a jiného stavu, ve kterém je jejich nahota plně odhalena.¹⁴⁰ „Hřích (jakožto pád) spočívá podle ‚pravypravování‘ (Gn 1-11) v bludném úsilí *obejít víru*, trpělivost a naději přicházejícího. Hřích je ‚pratužba‘ jakéhokoliv ‚náboženského člověka‘ *zpředměnit nezpředměnitelné*. Proto proroci jako Izajáš, Jeremjáš, Ozeáš, odhalují hřích jako *modlářství*. Hřích tedy není především etickou záležitostí. Jedná se tu přece o *vztah a celkový postoj, způsob života a myšlení*. Zastánci určitého způsobu myšlení mohou být ‚eticky čistí‘, mohou to být co do morálky chlapíci, bohatýři ducha, lidé ‚ryzích mravních motivů‘. Etika ovšem patří k nehříšnosti, ale prvořadá je *základní orientace*.“¹⁴¹ Hospodin aktéry našeho příběhu ke změně postoje přímo dotlačil.

---

¹³⁸ „The tower is not mentioned because it is the name of the city that is the focus of the narrative.“ (Word biblical commentary, s. 241.)

¹³⁹ Kořen ch-d-l znamená odříkat se, **ponechat, přenechat**, upustit od něčeho, ustat, zanechat, zřeknout se. Od něj jsou pak odvozena slova *chadel*, **pomíjivý, prchavý** a *chedel*, místo opuštěnosti, konce.

¹⁴⁰ Opět pro lepší orientaci opakuji, že slovo *ir*, město, má nejbližší ke kořenu a-v-r, který znamená 1. v pielu oslepit, **oslepnout**, být nevidomý; 2. v nifalu **být obnažen**; 3. **být bdělý**, burcovat, vzbudit se.

¹⁴¹ BALABÁN, M., Hebrejské člověkosloví, s. 94.

2.9 Gn 11,9 Al ken qara šmah bavel ki šam balal Adonaj sefat kol haarec
umišam heficam Adonaj al pnej kol haarec:

Proto se jeho jméno nazývá Babel (to je Zmatek), že tam Hospodin zmátl řeč veškeré země a lid rozehnal po celé zemi.

V posledním verši příběhu nás vypravěč informuje o ztvrzujícím aktu Hospodina, kterým je pojmenování města a znovu opakuje a shrnuje Jeho předešlé kroky. V tomto verši již nebudu rozebírat slovo po slově, abych se vyhnula již několikerému opakování. *Al ken qara šmah bavel*, **proto nazval její jméno Babel**. Spojka *al ken*, proto, je z hlediska překladu jednoznačná. Následuje slovní spojení *qara šmah*, které dohromady právě v tomto spojení znamená pojmenování. Detailněji jde o perfektum od kořene q-r-a¹⁴², který souvisí s povoláním, vyhlásováním a ve svém druhém významu s **jítím vstříc**. Druhý výraz slovního spojení, *šmah*, její jméno, jsme v textu viděli již opakovaně, v tomto případě je s příponou třetí osoby singuláru feminina, který se zde vztahuje k městu, které je v hebrejštině rodu ženského. Perfektum slovesa nás informuje o dokonavosti dané skutečnosti, tedy že řetězec všech předešlých jevů vyvrcholil (a jistě vrcholí pokaždé, když takto jednáme) v platnou a závaznou reakci Hospodina. On je tím, kdo jediný má schopnost pojmenovávat, nejsou to tedy lidé, jejichž pokus o učinění si jména ve čtvrtém verši vyzněl naplano. Ten, jenž je sám Jménem (*šem*), má moc jméno dávat. Při přihlédnutí k druhému významu kořene q-r-a z pozadí vysvítá, že Hospodin jde snad tímto činem přece jen člověku naproti, jde mu vstříc.

Ki šam balal Adonaj sefat kol haarec, **nebot'**¹⁴³ **tam zmátl Hospodin řeč celé země**. Makrosyntaktický signál *ki*, zdůvodňuje předešlý čin pojmenování. Neboť tam či tu, *šam* (o geografické určení zde jistě nejde), spíše v tomto bodě a úhrnu všech událostí, v zemi Šineáru, v zemi bobtnajících iluzí, v zemi touhy po dobré pověsti a vlastním, svévolně

---

¹⁴² Kořen q-r-a znamená 1. povolát, provolávat, volat, vyzývat, ozývat se, vyvolávat, vyhlásovát, diktovat, číst, předčítat, 2. jít naproti, jít vstříc, potkat, vycházet v ústrety. Slovní spojení q-r-a *šem* pak znamená pojmenovat.

¹⁴³ A snad i jako vypálené znamení, *ki*, od kořene k-v-h, spálit, vložil do nás Hospodin navždy vzpomínku a připomínku, kód spáleniště našich iluzí.

vyrobeném Jménu, právě tam zmátl Hospodin ret a řeč. Zmátl tu svévolnou a neuvědomělou řeč¹⁴⁴, na jejímž základě se pomýleně sjednotila celá země. „...chce jim zabránit v komunikaci, aby nemohli pokračovat ve společném díle. Tím narušuje i jejich uniformitu a samomluvu a ničí jejich sveřepost a umanutost. Pokouší se tak stejně jako v mnoha předchozích příbězích člověka ochránit před ním samým, před jeho vlastním sebepoškozením. Hospodin člověku především stanoví meze a hranice konání. Člověk, který se propadne do svévole, se totiž stává nebezpečným.“¹⁴⁵ *Umišam heřicam Adonaj al pnej kol haarec, a odtamtud rozptýlil je Hospodin na tvář, povrch celé země.* A odtamtud, odtud, způsobil Hospodin jejich rozptýlení (*heřicam*¹⁴⁶). Perfektum nám znovu naznačuje, že jde o daný fakt, že tak se stalo a stává vždy, když naše iluze přerostou snesitelnou míru.

Co je to však ve skutečnosti Bábel? Hospodin **zmátl**, *balal*, řeč. Snad bychom pak mohli očekávat, že pojmenuje město Bábel. Každopádně: „Bab-ili je brána bohů. Vypravěč toto označení odmítá, protože ví, že brána Boží je tam, kde se Bůh k člověku sklání, nikoli tam, kde člověk k Bohu šplhá. Proto spojuje název Bábel se zmatením jazyků a přerušení komunikace.“¹⁴⁷ Za užití metathese¹⁴⁸ se nám však odkryje zajímavá skutečnost. Skupina písmem b-b-l totiž v opačném pořadí skrývá kořen l-v-v, česky **nabýt rozumu**. Od tohoto kořene odvozené slovo *levav*, pak znamená **srdce**, mysl, rozum, svědomí, tedy **sídlo** myšlení, rozumu moudrosti, citů a **vnitřního života**. Snad se nám tímto zjištěním odhaluje význam

---

¹⁴⁴ „Často zaznívá varování před zneužíváním daru řeči. Učenci dobře věděli, jak vzpurný orgán je jazyk, a proto, říkají, jej Bůh vybavil zvláštními pojistkami. ‚Svatý, budiž pochválen, řekl jazyku: Všechny údy člověka jsou vzpřímené, jen ty ležíš; všechny se nacházejí vně těla, jen ty uvnitř. A navíc jsem tě obehnal dvěma stěnami, jednou z kostí a jednou z masa‘ (Arach. 15b).“ (COHEN, A., Talmud pro každého, s. 142.)

¹⁴⁵ BENEŠ, J. - VAŘURA, P., Pradějiny, s. 263.

¹⁴⁶ Jedná se o perfektum třetí osoby singuláru kmene hifil od kořene p-v-c, rozptýlit, se zájmenou příponou plurálu maskulina.

¹⁴⁷ BENEŠ, J. - VAŘURA, P., Pradějiny, s. 261-266.

¹⁴⁸ „Přehozením písmen, v hebrejštině samozřejmě souhlásek, lze velmi nenápadně a přece důsažně upravit text, či přesněji: jeho význam. Důležité je to, že tím počet písmen v textu zůstane zachován. Víme, že při opisech hebrejškého znění se nakonec spočítala písmena a jen když počet písmen souhlasil s originálem, byl opis považován za korektní a mohlo se ho používat. Metathesí pak nic nepřibývá ani neubývá, počet písmen je zachován.“ (HELLER, J., Pozdní sklizeň, s. 50.)

(nebo alespoň jeden z významů) našeho příběhu – strastiplná cesta za novým srdcem¹⁴⁹ a novým porozuměním: „...32 stezek představuje srdce, neboť hebrejské slovo pro srdce *Lev* vlastně vyjadřuje číslo 32. Srdce se však normálně spojuje s Porozuměním, zatímco o stezkách se říká, že přísluší Moudrosti. Ale stezky Moudrost jenom vedou, zatímco podstatou stezek samotných je Porozumění.¹⁵⁰ „Právě skrze těchto 32 stezek člověk stoupá do duchovní dimenze. *Knihy Razi'el* podobně uvádí: ‚Dech (*Ruach*) vyzáruje ze srdce, tak jako Duch svatý (*Ruach ha-Kodeš*) vyzáruje z Trůnu [slávy]‘.¹⁵¹

Podstoupit cestu do hlubin svého srdce, cestu tam, kde sídlí všemožnými iluzemi zasypán Bůh, je mnohem těžší a bolestnější, než vstát a jít kamsi do Šineáru a hledat své osobní štěstí všude možné venku. Jenže pravda života snad je, že ať se vydáme na jakoukoliv pouť a ať projdeme mořem plání, vždy se budeme muset vrátit do svého srdce a podstoupit tu nejbolestivější a nejdelší cestu našeho života – cestu poznání sebe sama, abychom mohli konečně milovat bližní a svět. „Kdybychom jen uměli docela prostince nejdříve myslet na toho druhého vedle sebe, ostatní věci by se otevíraly samy. Proti vzdoru a pýše tu stojí pokora a láska.“¹⁵² Nebo ještě jinak: „Vlastně nejde o žádné tajemství, ale o nejprostší věci, které každý dobře zná, ale neřídí se jimi. V podstatě jde o to, přimět lidstvo, aby žilo ve stavu ‚láskomoudrosti‘, aby své poznání zaměřilo na skutečnou moudrost a na skutečnou lásku. Všechny nejhlubší věci jsou totiž ve skutečnosti věcmi nejprostšími...smysl lidského života spočívá skutečně ve vzájemném obdarovávání se, ve vzájemném udílení dáreků, mezi něž ovšem patří také letmé dotyky, pohlazení, něžná slova, úsměvy, vzpomínky...Skutečným

---

¹⁴⁹ „Podle r. Akivy je přikázání ‚Budeš milovat svého bližního jako sebe samého‘ (LV 19, 18) ‚základním principem Tóry‘. Jeho kolega, Ben Azaj, uvedl zásadu podle jeho názoru ještě významnější: ‚Toto jest výčet rodopisu Adamova...učinil jej k podobě Boží‘ (Gn 5, 1) (Sifra ad loc.). Univerzální láska je zde prohlášena nejen za ideál, po němž Tóra volá, nýbrž za jedinou správnou normu mezilidských vztahů. Zatímco první učenec citoval explicitní příkaz, druhý učitel postavil ideál na doktríně, podle níž všechny lidské bytosti pocházejí z jediného prapředka a jsou tedy svázány svazkem společného původu, a navíc sdílejí i ono nedocenitelné privilegium, jímž je stvoření k obrazu Božímu. ‚S vážným varováním bylo vyhlášeno: ‚Budeš milovat svého bližního jako sebe samého.‘ Já (Bůh) jsem ho stvořil, a pokud ho budeš milovat, budu ti věrně odplácet dobrou odměnou; pokud ho ale milovat nebudeš, Budu Soudcem vymáhající trest‘ (ARN XVI).“ (COHEN, A., Talmud pro každého, s. 261-262.)

¹⁵⁰ KAPLAN, A., Sefer Jecira, s. 40.

¹⁵¹ KAPLAN, A., Sefer Jecira, s. 271.

¹⁵² HELLER, J., Hlubinné vrty, s. 292.

smyslem lidského života není jistě brát, ale především dávat...¹⁵³ Proto, až když se zadrhne řeč, až když je člověku dáno pocítit ze dna jeho bídy jeho vlastní zmatené blábolení, které produkuje jeho neméně zmatená a těkavá mysl, která si chtěla učinit nový počátek, pak, v tomto bodě obratu, v tomto mocném zaslechnutí a v tomto zděšení nad vlastním preludem, Bůh promlouvá skrze srdce. Tehdy se rodí porozumění a slyšení nové úrovně. „Člověk byl vyvolán k existenci v meditujícím srdci Božím, byl postaven do místa našeho pobytu Pravdou, která není princip, idea či postulát, nýbrž Život rozhodnuvší o životě jiných, Exodus ze sebe sama ke společenství duchovní příbuznosti, jež ještě nestávalo. Člověk jako výraz...sebetázání Božího, má nyní sebeodpověď Boží potvrdit a utvrdit (vpravdě konfirmovat) odpovědí své odpovědné, tj. citlivě odpovídající existence.“¹⁵⁴

Z ticha nejtěžší bolesti se pak ozve tón srdce, tón univerzální řeči všech živých bytostí. Aby se rozum navrátil do sobě daných břehů a ponechal srdci jemu daný prostor bez hranic. Aby člověk skrze porozumění sobě samému pocítil celek s jeho vztahy a tím konečně začal slyšet druhého, který možná zatím klopýtá kdesi v Šineáru, ale jen proto, aby jím také jednou prošel a povznesl se ze sebe nad sebe do nového slyšení, kde není třeba cihel a jiných náhražek a výztužek, protože vše podstatné je po té nekonečné pouti odhaleno, odkryto, pochopeno a slyšeno vlastním srdcem. „Spasení je osvobození od sebe sama. Ba dokonce od zájmu o sebe sama. To je ostře řečeno. Možná, že střílím příliš daleko. Ten, kdo se odváží jít Kristovou cestou, to zpočátku má těžké, ale nakonec na to nikdy nedoplatí. Ale ten, kdo po ní jde, protože to vynáší, ten po ní nejde.“¹⁵⁵ Tedy: v troskách našich bláhových umanutostí se rodí naše nová srdce, tišší a opravdovější, měkčí a statečnější, protože obdařená novou úrovní porozumění. A tehdy už dobrovolně odevzdaná dalšímu boření. „Jde o lásku ke všemu Božímu tvorstvu, tedy k bližním v nejširším slova smyslu. S lidmi se můžeme domluvit. Někdy těžce, ale přece jen by to mělo jít. Co se zvířaty nebo biblicky přesněji se všemi dalšími Božími tvory? Dávno víme, že existuje to, čemu se moderně říká ‚non-verbální komunikace‘ – když se domlouváme pohledem, pohlazením, vstřícným nebo varovným

---

¹⁵³ SADEK, V., *Doteky duše*, s. 66 a s. 83.

¹⁵⁴ BALABÁN, M., *Hebrejské člověkosloví*, s. 66-67.

¹⁵⁵ HELLER, J., *Hlubinné vrty*, s. 292.

gestem atd. Děláme to všichni, vlastně od pradávna. Jsou na to profesionálové – mimové. Takže se všemi Božími tvory se můžeme ,domluvit‘ tím, jak s nimi zacházíme. Zdali se jim stáváme oknem, kudy mohou prozírat k Boží lásce. Ta naše ,okna‘ jsou často všelijak zašpiněná; buďme rádi, když prší a třeba je i bouřka, aby se trochu umyla. Myjme je i slzami, pokorou, lítostí nade vším, co brání našim bližním, aby skrze nás zahlédli Boží světlo. Zobrazujme Boha lásky na každém kroku, i na tom posledním.“¹⁵⁶

---

¹⁵⁶ HELLER, J., Obtížné oddíly knih Mojžíšových, s. 20.

3. Závěr

Motivem k podrobnému zkoumání textu Genese 11 mi bylo vnitřní tázání po podstatě a struktuře všudypřítomného, všeprostopujícího a velmi únavného lidského nerozumění, jež jakoby vládlo dnešní společnosti a mezilidskými vztahy. Mým cílem bylo pokusit se alespoň dotknout toho, co k onomu neslyšení vede, jaké jsou jeho příčiny, jak se může v dané situaci člověk sám za sebe zorientovat, co přestat činit a oč má naopak usilovat a jaký postoj má zaujmout. Taková tedy byla má výchozí pozice, která vyrůstala a vyrůstá z důvěry v biblický text a v jeho pisatele. V to, že již oni obývali tento svět a zachytili pro nás své poznání a především v to, že hebrejský text je dokonalým otiskem reality světa. Reality, která ač jedna pokolení odcházejí a druhá nastupují, ve své podstatě zůstává stejná.

To, že příběh rozhodně není o rozdělení jakési univerzální prařeči do jednotlivých národních jazyků je zřejmé již při čtení českého překladu, například ekumenického. O čem tedy hebrejský text pojednává? Domnívám se, že jde o principiální zachycení skutečnosti, jak to s aktéry příběhu potažmo s námi vypadá, když stavíme své nesčetné množství realit na iluzích, když se na základě vlastního rozhodnutí odkláníme od zdroje v Bohu a spojujeme se s masou, jež jedná stejně. Když se na základě strachu pokoušíme manipulovat vlastní budoucnost, když sami sebe skrze řetězce svéhlavých záměrů tříštíme. Když jsme uzavřeni, zabetonováni a naprosto odtrženi od světa skrze sebe-uvěznění ve vlastní důležitosti. A plodem této izolace a uzavření se do vlastního, cele smyšleného vesmíru, je Boží milost či blokace v podobě neslyšení. Ne, že bychom akusticky neslyšeli, že druhý právě hovoří. To samozřejmě ano. Ale důsledkem života v pyšném snu ztrácíme potřebu a schopnost k druhému vykročit, rozumět mu, spoluprožívat ho a inspirovat se jeho poselstvím s vědomím, že on je já. A v takovémto informačním guláši žijeme. Ale náš příběh přináší i klíč, jak uvedeno v rozboru k poslednímu verši. A tím řešením je vydání sebe sama lásce – univerzální řeči všech živých bytostí. Jsme skrze zmatení puzení k vývoji, život nás učí bolestnými kroky prozírat a vnímat všudypřítomnou Jednotu. Právě proto zní motto práce: „Pakliže je vášeň koněm, ať je láska jezdcem na něm.“ Krevnatost, vášeň, touha, iluzornost, svévolné záměry – to není cesta k opravdovému, tichému štěstí. Hrubá síla není řešením. Tím

je všeobecná láska. Ta, která zjara stoupá ze země a vše oživuje ohňostrojem své neviditelné síly. Ta, která na podzim zase vše pojímá zpět do sebe sama a odevzdává vše nekonečné proměně. Ta, jež trvá, ať si usmyslíme cokoliv. Ta, jež nás celou tu dlouhou pouť provází. Láska jakožto věčné JSEM.

Seznam použité literatury

Prameny

ELLIGER, Karl a W RUDOLPH. *Biblia Hebraica Stuttgartensia*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1990, ISBN 3-438-05219-9.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona, ekumenický překlad. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1979.

Slovníky, encyklopedie a komentáře

PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. Praha: Kalich, 2006, ISBN 80-7017-029-8.

Encyclopaedia Judaica. Jerusalem: Keter Publishing House.

Genesis: Be-reshit : the traditional Hebrew text with new JPS translation. Philadelphia: Jewish Publication Society, 1989. ISBN 0-8276-0326-6.

WENHAM, Gordon J. *Word biblical commentary*. Nashville: Nelson, 1987. ISBN 0-8499-0200-2.

SIMON, Maurice a Harry FREEDMAN. *Midrash rabbah*. London: Soncino, 1983. ISBN 0-900689-38-2.

Bereishis, Rashi 'al ha-Torah: The Torah with Rashi's commentary, translated, annotated, and elucidated by Rabbi Yisrael Isser Zvi Herczeg. New York: Mesorah Publications, 1995. ISBN: 1-57819-325-7.

Perush Ba'al Ha-Turim: 'al Ha-Torah, Baal Haturim Chumash: The Torah with the Baal HaTurim's Classic Commentary, translated, annotated, and elucidated by Rabbi Eliyahu Touger and Rabbi Avie Gold. New York: Mesorah Publications, 1999. ISBN: 1-57819-128-9.

Be'ur 'al Ha-Torah. Sforno: Commentary on the Torah, translated by Rabbi Raphael Pelcovitz. New York: Mesorah Publications, 2004. ISBN: 0-89906-268-7.

Sekundární literatura

BALABÁN, Milan. *Hebrejské člověkosloví.* Praha: Herrmann & synové, 1996. ISBN 80-238-0460-X.

BENEŠ, Jiří. *Desítka: Desatero, aneb, deset slov o Bohu a člověku.* Praha: Návrat domů, 2008. ISBN 978-80-7255-177-4.

BENEŠ, Jiří; VAŘURA, Petr. *Pradějiny.* Praha: Kalich, 2010. ISBN 978-807017-130-1.

COHEN, Abraham. *Talmud: (pro každého) : historie, struktura a hlavní témata Talmudu.* Praha: Sefer, 2006. ISBN 80-85924-49-8.

FUCHS, Eric a Josef LÉDL. *Co dělá naše jednání dobrým?: uvedení do etiky.* Jihlava: Mlýn, 2003. ISBN 80-86498-03-4.

HAVEL, Václav. *Slovo o slovu.* Brno: Atlantis, 1990.

HELLER, Jan, Martin PRUDKÝ a Robert ŘEHÁK. *Pozdní sklizeň.* Praha: Advent-Orion, 2000. ISBN 80-7172-456-4.

HELLER, Jan a Ema SUCHÁ. *Hlubinné vrty: rozbory biblických statí a pojmů.* Praha: Kalich, 2008. ISBN 978-80-7017-083-0.

HELLER, Jan a Martin PRUDKÝ. *Obtížné oddíly knih Mojžíšových.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7195-128-5.

KAPLAN, Aryeh. *Sefer Jecira: kniha stvoření v teorii a praxi*. Praha: Volvox Globator, 1998. ISBN 80-7207-101-7.

KIERKEGAARD, Søren. *Nácvik křesťanství: Sud'te sami!*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002. ISBN 80-7325-004-7.

KUČERA, Zdeněk. *Teolog univerzality – J. A. Komenský*. In *Pocta UK J. A. Komenskému*. Praha, 1990.

LASENIC, Pierre : *Tarot klíč k iniciaci*, Horev-klubu-Praha, 1938-39.

NOSEK, Bedřich. *Pirkej Avot: Výroky otců: traktát babylonského talmudu s paralelním českým překladem*. Praha: Sefer, 1994. ISBN 80-900895-7-7.

SADEK, Vladimír. *Doteky duše: snový deník vzestupu lidské duše*. Praha: Malvern, 2009. ISBN 978-80-86702-59-9.

WEINREB, Friedrich. *Symbolika biblického jazyka: úvod do struktury hebrejštiny*. Praha: Herrmann & synové, 1995. ISBN X16407.

Zóhar, Svatá kniha kabaly, přel. Mirko Beneš. Dobruška, 2003. ISBN 80-86459-30-6.

ŽÁK, Vladislav. *Na počátku: výklad knihy Genesis*. Praha: Evangelická církev metodistická v ČR, 1990. ISBN 80-85013-10-x.

SUMMARY

Rozbor hebrejského textu Geneze 11

Analysis of the Hebrew Text Genesis 11

Bc. Kristýna Řihová

Thorough and "analytic" translation of the original Hebrew narrative of Genesis 11 proves that the text deals primarily with the issue of the age-old and intrinsic desire of all humans - to reach the Heaven using its own powers, regardless of God's will. The central theme of the text is the phenomenon of human pride, which consequently brings non-understanding, non-listening, non-hearing. However, the text also reveals that the devastating decay of communication serves as an evolutionary element, as the destruction of previous illusions should lead mankind to its new form of existence, which will enable it to leave the communication of words in favour of the communication of the heart.